

Analýza vývoje úspor a zadluženosti českých domácností

Jaroslav Šilhavý

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Ústav financí a účetnictví
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jaroslav ŠILHAVÝ**
Osobní číslo: **M06298**
Studijní program: **B 6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management a ekonomika**

Téma práce: **Analýza vývoje úspor a zadluženosti českých domácností**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Provedte průzkum literárních pramenů a zpracujte teoretické a metodické poznatky týkající se zvoleného tématu.

II. Praktická část

- Analyzujte vývoj a strukturu úspor a zadluženosti českých domácností.
- Zhodnoťte vývoj a strukturu úspor a zadluženosti českých domácností.
- Porovnejte stav úspor a zadluženosti českých domácností s vybranými členskými zeměmi EU.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: cca 40 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- [1] DVORÁK, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty. 3. přepracované a rozšířené vyd. Praha: Linde, a.s., 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X.
[2] FOSTER, J. B., MAGDOFF, F. Velká finanční krize: příčiny a následky. 1. české vyd. Všeň: Grimmus, 2009. 156 s. ISBN 978-80-902831-1-4.
[3] KRÁL', M. Bankovníctví I. 6. upr. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008. 220 s. ISBN 978-80-7318-776-7.
[4] REVENDA, Z., a kol. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 4. vyd. Praha: Management Press, 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1.
[5] SYROVÝ, P. Financování vlastního bydlení. 5. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. 143 s. ISBN 978-80-247-2388-4.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Blanka Kameníková
Ústav financí a účetnictví
Datum zadání bakalářské práce: 6. dubna 2010
Termín odevzdání bakalářské práce: 21. května 2010

Ve Zlíně dne 6. dubna 2010

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA

BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 21.5.2010

.....

---

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vývojem úspor a zadluženosti domácností České republiky. Teoretická část se zabývá popisem spořicíh a úvěrových produktů poskytovaných bankovními i nebankovními institucemi. Praktická část analyzuje vývoj struktury úspor preferovaných domácnostmi. Zabývá se vývojem nejčastěji čerpaných produktů zadluženosti a příčin spojených s rostoucím zadlužováním. Srovnává relativní úspory a zadluženost s vybranými zeměmi Evropské unie.

Klíčová slova: domácnosti, vývoj úspor, vývoj zadluženosti, úvěry, neschopnost splácet

ABSTRACT

This bachelor work concentrates on the development of savings and indebtedness of the households in the Czech republic. The theoretical part is focused on the description of savings and loan facilities provided by banking and the non-banking institutions. The practical part analyzes the savings trends which are preferred by households. It deals with the development of mostly drawn loan products and the causes associated with rising indebtedness. It compares the relative savings and debtness in the selected countries of the European Union.

Keywords: households, development of savings, development of indebtedness, credit, inability to pay off

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat Ing. Blance Kameníkové za odborné vedení práce, cenné připomínky a čas, který mi věnovala při tvorbě této bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 BANKY	13
1.1 BILANCE BANKY	14
1.1.1 Aktiva banky	14
1.1.2 Pasiva banky	14
1.2 BANKOVNÍ OBCHODY	15
1.2.1 Aktivní obchody	16
1.2.2 Pasivní obchody	16
1.2.3 Neutrální bankovní obchody	16
1.3 DRUHY BANK	16
1.3.1 Specializované banky	17
1.3.1.1 Stavební spořitelny	17
1.3.1.2 Hypoteční banky	17
1.3.2 Spotřební a úvěrová družstva	18
2 NEBANKOVNÍ SPOLEČNOSTI	19
2.1 LEASINGOVÉ SPOLEČNOSTI	19
2.2 SPOLEČNOSTI POSKYTUJÍCÍ RŮZNÉ DRUHY PŮJČEK	20
3 ZÁKLADNÍ UKAZATELE	21
3.1 UKAZATELE OVLIVŇUJÍCÍ VÝŠI ÚROKOVÝCH SAZEB	21
3.1.1 2T repo sazba	21
3.1.2 PRIBOR	21
3.2 ZÁKLADNÍ MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	22
3.2.1 Míra inflace	22
3.2.2 Hrubý domácí produkt	22
3.2.3 Míra nezaměstnanosti	22
4 DOMÁCNOSTI	24
5 ÚSPORY	25
5.1 SPOŘICÍ ÚČTY	25
5.2 TERMÍNOVANÉ VKLADY	26
5.3 STAVEBNÍ SPOŘENÍ	26
5.4 PODÍLOVÉ FONDY	26
5.5 PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ	27
5.6 ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ	27
6 ZADLUŽENOST	28
6.1 BANKOVNÍ ÚVĚRY	28
6.1.1 Kontokorentní úvěry	28

6.1.2	Kreditní karty.....	29
6.1.3	Spotřebitelské úvěry.....	29
6.1.4	Hypoteční úvěry.....	30
6.1.5	Úvěry ze stavebního spoření.....	31
6.2	NEBANKOVNÍ ÚVĚRY	32
6.2.1	Nebankovní hotovostní půjčky	32
6.2.2	Nebankovní spotřebitelský úvěr (prodej na splátky).....	32
7	KONSOLIDACE PŮJČEK	33
8	ÚVĚROVÉ REGISTRY	34
9	EXEKUČNÍ ŘÍZENÍ	35
10	INSOLVENČNÍ ZÁKON.....	37
II	PRAKTICKÁ ČÁST	38
11	VÝVOJ MAKROEKONOMICKÝCH A ÚROKOVÝCH UKAZATELŮ	39
11.1	2T REPO SAZBA A PRIBOR	39
11.2	HDP, INFLACE A MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI	41
12	VÝVOJ ÚSPOR PREFEROVANÝCH ČESKÝMI DOMÁCNOSTMI	43
12.1	TERMÍNOVANÉ VKLADY	43
12.2	NETERMÍNOVANÉ VKLADY	44
12.3	STAVEBNÍ SPOŘENÍ.....	45
12.4	PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ.....	46
12.5	ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ.....	47
12.6	PODÍLOVÉ FONDY	48
13	VÝVOJ CELKOVÝCH ÚSPOR DOMÁCNOSTÍ	49
14	VÝVOJ NEJČASTĚJI ČERPANÝCH ÚVĚRŮ DOMÁCNOSTMI	51
14.1	SPOTŘEBITELSKÉ ÚVĚRY.....	51
14.1.1	Bankovní spotřebitelské úvěry.....	51
14.1.2	Nebankovní spotřebitelské úvěry.....	51
14.2	ÚVĚRY NA BYDLENÍ	54
14.2.1	Hypoteční úvěr	54
14.2.2	Úvěr ze stavebního spoření.....	55
15	STRUKTURA A VÝVOJ ZADLUŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ	57
15.1	PŘÍČINY ROSTOUCÍ ZADLUŽENOSTI	58
15.2	POKUD NEZVLÁDÁME SPLÁCET SVÉ ZÁVAZKY	60
15.2.1	Konsolidace úvěrů	60
15.2.2	Insolvence.....	61
15.2.3	Exekuce.....	61
15.3	ZÁSADY „ZDRAVÉHO“ ZADLUŽENÍ PRO DOMÁCNOST	62
16	SROVNÁNÍ S ČLENSKÝMI STÁTY EUROZÓNY	64

16.1	SROVNÁNÍ S RELATIVNÍMI ÚSPORAMI DOMÁCNOSTÍ	64
16.2	SROVNÁNÍ S RELATIVNÍ ZADLUŽENOSTÍ DOMÁCNOSTÍ.....	65
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
	SEZNAM OBRÁZKŮ	72
	SEZNAM TABULEK	73
	SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Cílem mé bakalářské práce je analyzovat situaci českých domácností v oblasti úspor a zadluženosti v letech 2007-2009. Trendem posledních let je stále rostoucí zadlužování domácností, o kterém často slyšíme varovné zprávy z médií nebo se dočteme v novinových článcích. Domácnosti, jsou podstatnými subjekty v ekonomice. A to ať už jako výrobní faktor práce nebo jako střadatelé, klienti bank či spotřebitelé.

Většina z nás má zkušenosti s úvěrem a nebo zná někoho z okolí, kdo tuto zkušenost má. Nejdůležitější je, abychom věděli, zda je pro nás nutnost si úvěr brát a za jakým účelem si jej bereme. Vždy by měla být užitná hodnota delší než doba splácení. Podmínky úvěru musíme důkladně prostudovat a provést důkladnou kalkulaci svých příjmů. Pokud bychom tak neudělali, můžeme se dočkat toho, že nebudeme schopni úvěr splácet. Pokud uvažujeme o dlouhodobém úvěru, měli bychom při propočtu uvažovat i o případném výpadku příjmů. Odpovědi na to, jak se tedy za poslední roky změnilo stanovisko českých domácností k úsporám a zadluženosti, jaké jsou příčiny stále rostoucího zadlužování domácností a zda v souvislosti s těmito událostmi může dojít k ohrožení bankovního sektoru nebo dokonce celé české ekonomiky se budu snažit nalézt prostřednictvím své bakalářské práce.

Teoretická část mé práce se věnuje popisu institutu banky. Zaměřuje se na její aktivity, druhy specializovaných typů bank a nebankovní finanční instituce působící u nás v České republice. Dále se věnuje popisu ukazatelů, jež ovlivňují základní úrokové sazby v české ekonomice a popisu základních makroekonomických dat spojených s danou tematikou. Charakterizuje nejčastější formy úspor a nejoblíbenější typy úvěrů, jež jsou čerpány domácnostmi a s nimi související terminologii.

Praktická část se zabývá vývojem úspor a úvěrových produktů, jež v současné době domácnosti preferují. V kapitole o úsporách analyzuji nejčastější spořicí produkty využívané domácnostmi. Dále se věnuji vývoji změnám v rozložení celkových úspor domácností v letech 2007-2009 a jejich příčině. Kapitola o zadluženosti se zaměřuje na spotřebitelské úvěry a úvěry určené pro financování bydlení. Zabývám se zjištěním příčin současného zadlužování a následných důsledků spojených s neschopností splácet. Na závěr kapitoly uvádím rady pro domácnosti, aby zamezili přílišnému zadlužení. V poslední kapitole se věnuji srovnání zadluženosti a úspor domácností ČR a eurozóny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 BANKY

Banky jsou instituce, které se neustále vyvíjejí. Jejich vývoj co do struktury složení bank i co do nabízených produktů a služeb je velmi výrazný. Proces vývoje je ovlivňován jak požadavky zákazníků, tak konkurenčním prostředím, které je neodmyslitelnou součástí finančního trhu. Ve snaze poskytnout klientům co nejširší a nejdokonalejší nabídku služeb se snaží banky provádět inovace, kterými dosáhnou nejen zvýšení počtu zákazníků, ale zároveň zvýšení zisku. Proto banky v poslední době především rozšiřují své pole působnosti na trhu bankovních služeb a tím zvyšují počty svých klientů.

Banka v užším chápání je instituce veřejného nebo soukromého práva, která od obyvatel nebo právnických osob nakupuje peníze ve formě vkladů a takto získané peníze za cenu úroků investuje formou půjček. Banky jsou tedy typem finančních zprostředkovatelů, který umožňuje tok peněz mezi věřitelem na straně jedné a dlužníkem na straně druhé. [3]

Pro výchozí vymezení banky budeme vycházet z univerzálního typu banky, jenž je schopen a připraven poskytovat svým klientům veškeré známé a klienty vyžadované produkty. Z národohospodářského pohledu je banka chápána jako zprostředkovatel pohybu kapitálu mezi jednotlivými ekonomickými subjekty. Tuto funkci můžeme rozdělit na čtyři dílčí funkce:

- finanční zprostředkování mezi jednotlivými ekonomickými subjekty,
- emise bezhotovostních peněz,
- zprostředkování bezhotovostního platebního styku,
- zprostředkování finančního investování na peněžním a kapitálovém trhu.

Z hlediska podnikohospodářského je banka instituce, která provádí jednotlivé bankovní obchody, při kterých nabízí bankovní produkty. Banky z makroekonomického hlediska rozhodují o alokaci kapitálu v ekonomice. Z mikroekonomického pohledu banky přijímají vklady od klientů, kteří mají omezené možnosti posoudit zdraví dané banky. [1]

Na činnost bank se v mnoha směrech vztahuje odlišný režim srovnání s podniky v jiných oblastech, proto musí existovat zcela jednoznačné právní vymezení banky. Podle zákona č. 21/1992 Sb. jsou banky právnické osoby se sídlem v ČR založené jako akciové společnosti,

kteří přijímají vklady od veřejnosti, poskytují úvěry, a které mají ke své činnosti povolení působit jako banka. [6]

Bankovní sektor České republiky byl ke konci roku 2009 tvořen 38 bankami a pobočkami zahraničních bank. Z toho s rozhodující českou účastí bylo 7 bank.

1.1 Bilance banky

Každá bilance, a nejenak je tomu i u bilance banky, nám dává informaci o tom, jaká je struktura majetku daného podniku na jedné straně a z jakých zdrojů je na druhé straně tento majetek financován. Z logiky podvojného účetnictví plyne, že každá bilance musí být účetně vždy vyrovnaná. [6]

1.1.1 Aktiva banky

Aktiva bank je možno členit z celé řady hledisek. Portfolio aktiv, obdobně jako portfolio pasiv, se banky snaží mít vysoce rentabilní, stejně jako se zaměřují při jeho tvorbě na minimalizaci všech druhů rizik. Významným rysem portfolia aktiv bank je jeho celková likvidita i likvidita jeho jednotlivých částí. Všechny požadavky na charakter a strukturu aktiv bank je třeba sladit, najít kompromis a z tohoto hlediska je také nezbytné posuzovat případnou klasifikaci portfolia aktiv bank. Daleko nejrozsáhlejší je klasifikace podle likvidity; v takovém případě jsou aktiva obvykle členěna na aktiva primární, aktiva sekundární, úvěry a investice. [5]

1.1.2 Pasiva banky

Bankovní pasiva lze rozdělit na vlastní kapitál a cizí zdroje. Vlastní bankovní kapitál má v pasívech banky kvantitativně malou váhu. Funkce a úloha vlastního bankovního kapitálu jsou vymezovány často různě a mnohoznačně. Z bankovního podnikového hlediska je úloha vlastního kapitálu nejdůležitější při financování, při krytí ztrát v obchodním podnikání nebo při větších výběrech a při vytváření důvěry. Dostatečný vlastní kapitál zvyšuje důvěru bankovních věřitel, že případný výkyv ve finančním hospodaření banky na ně nebude přenesen.

Pasiva jsou, ale především tvořena cizími zdroji. Banka nakupuje od komitentů značnou škálu vkladů a půjček neboli depozit. Vklady a půjčky mohou být klasifikovány mnoha způsoby. [4]

Depozita jsou v podstatě nepřímým cenným papírem, vydávaným bankou (zprostředkovatelem). Je možno je členit z celé řady hledisek. Daleko nejrozšířenější je klasifikace z hlediska doby splatnosti na depozita na požádání (demand deposits) čili na viděnou (sight deposits), depozita termínovaná (time deposits) a depozita s výpovědní lhůtou (savings deposits). Depozita uložená u finančních institucí jsou převážně krátkodobá a vysoce likvidní, je vlastně možno je kdykoliv vypovědět bez obav z velkých ztrát. Úvěry poskytované finančními institucemi jsou naopak z větší části dlouhodobé s omezenou likviditou. Je tomu také tak v České republice. I když je míra úspor v České republice relativně vysoká, trvale rostoucí trend vykazují vklady krátkodobé a tvoří také rozhodující podíl všech vkladů. [5]

Banky rozvinuly celý sortiment diferencovaně úročených termínových vkladů, aby byly pro veřejnost a ostatní banky lukrativní a motivovaly je prodávat peníze bankám. Vytvořil se stav, kdy komitenti „ostře sledují“, co která banka nabízí.

Přecházejí od nakupování vkladů k nakupování půjček. Pro prodávající banku to znamená vyšší úrok, a proto půjčku ráda poskytne. Nepochybně by bylo pro nakupující banku výhodnější, kdyby mohla sjednat půjčku za nižší úrok a dosáhnout úrokovou marži. Jestliže však získání jiných zdrojů není momentálně možné, banka úrokovou marži obětuje. Banky jsou ochotny i za vklady na požádání platit dobrý úrok. Banka, která potřebuje peníze půjčit jen na krátkou dobu či na jeden den, je ochotna za ně zaplatit. [4]

1.2 Bankovní obchody

Banky obchodují s finančním kapitálem. Stejně tak lze říci, že jsou to podnikatelské subjekty, které poskytují svým klientům služby finanční povahy. Na základě vztahu k bilanci banky rozeznáváme:

- bankovní obchody, které se v bilanci banky odrážejí – tj. obchody aktivní a pasivní,
- obchody, které v ní svůj odraz nenaleznou – tj. obchody bilančně neutrální.

1.2.1 Aktivní obchody

Odrážejí se na straně aktiv bilance banky. Banka při nich vystupuje v postavení věřitele, vznikají jí různé pohledávky nebo v jejich důsledku určitá vlastnická práva (např. nákup majetkových cenných papírů). Je s nimi obvykle spojen příjem úroku. To souvisí s tím, že typickou formou aktivního bankovního obchodu je poskytování úvěrů.

1.2.2 Pasivní obchody

Mají svůj odraz na pasivní straně bilance. Banka se při pasivních obchodech nachází v postavení dlužníka, vznikají jí závazky. Patří sem zejména obchody, kdy banka získává na úvěrové bázi cizí kapitál. Základní klasickou formou pasivních obchodů bank jsou vklady. S pasivními obchody je spojeno vyplácení úroků.

1.2.3 Neutrální bankovní obchody

Bankovní obchody, které se v bilanci banky neodrážejí, jsou obchody bilančně neutrální neboli mimobilanční. Banka se při těchto obchodech bezprostředně nenachází ani v dlužnickém ani ve věřitelském postavení. Výnosem těchto obchodů proto nejsou úroky, ale banka za jejich provádění inkasuje poplatky a provize.

Některé z těchto obchodů jsou z hlediska výnosů nezajímavé, ale banka je realizuje z důvodů získání (udržení) klientely, a také proto, že na tyto – obvyklé základní produkty je navázána nabídka dalších bankovních služeb, které již výnosné jsou.

Klasickým příkladem bilančně neutrálních obchodů jsou poradenské služby, služby v oblasti platebního styku, depotní obchody a obchody na účet klienta (tj. obchody, které banka realizuje na příkaz a riziko klienta). [10]

1.3 Druhy bank

V každém moderním státě s rozvinutou tržní ekonomikou existuje určitá vazba na mezinárodní bankovní instituce. V tržních ekonomikách je národní bankovní soustava dvoustupňovým bankovním systémem tvořeným centrální bankou a obchodními bankami, které je mož-

né dále dělit do skupin podle různých kritérií. Obecně, můžeme jako další subjekty v oblasti univerzálního bankovníctví identifikovat tyto druhy:

- specializované banky
- spotřební a úvěrová družstva

1.3.1 Specializované banky

Vedle univerzálních bank operují na bankovním trhu specializované obchodní banky. Disponují omezenou bankovní licencí od ČNB a zaměřují se na určité vybrané bankovní produkty, které poskytují v náležitě kvalitě, obvykle rychleji a někdy i levněji než ostatní bankovní instituce.

1.3.1.1 Stavební spořitelny

Stavební spořitelny se zaměřují výhradně na tzv. stavební spoření a k tomuto účelu disponují omezenou bankovní licencí na účelový výběr vkladů a účelové poskytování půjček fyzickým osobám na řešení jejich bytové situace. Působení stavebních spořitelen je upraveno zvláštním zákonem¹. Klient uzavírá se stavební spořitelnou smlouvu, která zahrnuje jak podmínky spoření, tak poskytnutí úvěru. Prostřednictvím adresného státního příspěvku ve formě dotace na stavební spoření podporuje tento produkt stát.

Dočasný přebytek finančních prostředků umísťují stavební spořitelny do snadno likvidních a minimálně rizikových aktiv, dočasný nedostatek zdrojů řeší půjčkami od jiných institucí na finančním trhu. [10]

V současné době působí v České republice 5 stavebních spořitelen

1.3.1.2 Hypoteční banky

Dalším druhem specializovaných bank jsou hypoteční banky. Hypoteční banky se orientují na poskytování hypotečních úvěrů a emise vlastních hypotečních zástavních listů. Speciální

---

¹ Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření.

licenci pro vykonávání těchto obchodů mohou v našich podmínkách získat univerzální nebo specializované banky. [10]

V České republice byla v době Rakousko-Uherska od začátku uzákoněna forma veřejně právních zemských a hypotečních bank. Během okupace byly tyto banky sloučeny a v roce 1948 zanikly v důsledku jejich centralizace a začlenění do Investiční banky a později do Státní banky československé. K jejich obnově došlo až v roce 1995 obnovením institutu hypotečního úvěru. V ČR byla zvolena forma, která vychází z rozšíření bankovní licence jednotlivým bankám, které mají pro tuto činnost příslušné know-how. Ke konci r. 1997 bylo uděleno 7 licencí 7 bankám k provozování hypotečních úvěrů. [3]

1.3.2 Spotřební a úvěrová družstva

Družstva jsou podniky s neuzavřeným počtem členů, které provozováním úvěrových obchodů ve prospěch svých zakladatelů sledují podporu jejich hospodaření. Mohou přijímat vklady i od nečlenů, avšak aktivní obchody smějí provozovat pouze se svými členy. Výjimkou je pouze pokud družstvo disponuje přebytkem peněžních zdrojů.

Družstva nesmějí vykonávat riskantní a spekulativní obchody. Většinou je jejich působnost omezena na menší územní celek nebo na určitý druh zakladatelů. [4]

Vznik umožnil zákon č. 87/1995Sb., „o spořitelních a úvěrních družstvech a některých dalších opatřeních s tím souvisejících“, z 20. dubna 1995. Stanovil podmínky vzniku družstev a principy jejich fungování. Vymezil i základní produkty a služby, které mohou družstva poskytovat, a jejich rozsah. [9]

K závažným změnám v oblasti zabezpečení práv členů záložen přispělo přistoupení ČR do Evropské unie. Novela výše uvedeného zákona platná od února 2005 změnila podmínky výše základní kapitálu z 0,5 mil. Kč na 35mil. Kč. Dále osoby, které hodlají nabýt kvalifikovanou účast na družstevní záložně nebo ji zvýšit tak, že dosáhne 20 %, 33 % či 50 % základního kapitálu nebo hlasovacích práv, nebo se jinak stát osobou ovládající družstevní záložnu, jsou povinny požádat o předchozí souhlas Českou národní banku. Též došlo ke zvýšení zákonného pojištění vkladů, které se vyrovnalo výše pojištění bankovních vkladů. Kontrolu nad danými subjekty od 1. dubna 2006 vede Česká národní banka a jejich seznam je k nahlédnutí na webové stránce ČNB v aplikaci Seznamy regulovaných a registrovaných subjektů. V současné době působí v české republice 17 těchto subjektů.

2 NEBANKOVNÍ SPOLEČNOSTI

Na národních i mezinárodních trzích vyvíjejí svou činnost vedle bank i jiné finanční subjekty. Velké banky včetně největších nadnárodních s nimi často spolupracují nebo je přímo zakládají jako své dceřiné společnosti s cílem poskytnout svým klientům tzv. plný servis. Pokud jsou tyto společnosti dceřinými společnostmi bank a jim rovnocenně postavených peněžních ústavů, v Evropské unii podléhají ustanovením zákona o peněžních ústavech (analogie českého zákona o bankách). Je to z důvodu zajištění bezpečnosti vkladů střadatelů. Mateřské banky nebo peněžní ústavy jsou povinny zahrnovat jejich výsledky hospodaření do svých konsolidovaných účetních závěrek a tím předejít případným ztrátám z rizikových obchodů těchto dceřiných společností.

2.1 Leasingové společnosti

Mají svůj původ v USA, kde v roce 1952 byla založena první leasingová společnost. Jejich podstata je v středně nebo dlouhodobém pronájmu investičního prostředku nebo zboží dlouhodobé spotřeby, přičemž pro financování tohoto pronájmu se využívá bankovní úvěr. Z důvodu snadnějšího vymáhání případných dluhů od leasingových společností od konce 60. let banky samy zakládají své vlastní leasingové společnosti ve formě dceřiných společností. Takto založené společnosti prakticky nemají s financováním jakéhokoli investičního zařízení. [3]

Leasingové společnosti u nás nepotřebují, stejně jako ve většině evropských států, ke své komerční činnosti zvláštní licenci. Jejich činnost nespadá do sféry aplikace platného zákona o bankách a není vůči nim uplatňován bankovní dohled ani zvláštní administrativní dozor jiného státního orgánu. Jsou však povinny řídit se stejnými předpisy, jako jiné obchodní společnosti a jiní podnikatelé, zejm. obchodním zákoníkem, zákonem na ochranu hospodářské soutěže, zákonem na ochranu spotřebitele, zákonem proti praní špinavých peněz, zákonem o konkursu a vyrovnání, předpisy na ochranu životního prostředí, daňovými a účetními předpisy apod. V tomto ohledu je jejich činnost kontrolovatelná a postizitelná v působnosti příslušných orgánů státu. [13]

Většina leasingových společností je sdružena v České leasingové a finanční asociaci, která má v současnosti 63 členů. Tyto firmy realizují kolem 97 % objemu všech tuzemských leasingových obchodů.

2.2 Společnosti poskytující různé druhy půjček

Na českém trhu funguje mnoho různých nebankovních subjektů, které nabízí půjčky. Mají společně nižší požadavky na solventnost klienta, rychlé vyřízení a zejména vysoké úročení poskytovaných prostředků. Nejdůležitějším faktorem je výše RPSN (roční procentuální sazba nákladů). V praxi RPSN procentuelně udává, jak vysoká bude finální částka, kterou zaplatíte. Obecně platí čím vyšší RPSN, tím více přeplatíte. Pokud se klient dostane do problémů, začne se úvěr navyšovat o další spojené poplatky, jako jsou úroky z prodlení a pokuty.

Mezi ty nejvíce oblíbené patří společnosti poskytující drobné hotovostní půjčky a úvěry, nebankovní splátkové společnosti poskytující úvěry na zboží a konečně také zastavárny. Patří sem například CETELEM ČR, a.s., Home Credit, a.s., nebo Provident Financial a jiné další. [31]

3 ZÁKLADNÍ UKAZATELE

3.1 Ukazatele ovlivňující výši úrokových sazeb

Ovlivňují každého, kdo nakupuje občas na úvěr. Úrokovou sazbu v ekonomice vyhláší Česká národní banka. Jednoduše řečeno - pokud směřuje ekonomika vzhůru, ČNB ji může přibrzďovat zvyšováním sazeb nebo naopak při poklesu intervnuje snižováním úroků s cílem rozhybat hospodářství.

3.1.1 2T repo sazba

Repo operace jsou hlavním měnovým nástrojem ČNB, kterým ovlivňují množství peněz v ekonomice (měnové báze). Banka stahuje měnu z oběhu prodejem svým cenných papírů (nebo pokladničních poukázek) a naopak ji do oběhu uvolňuje nákupem stejných cenných papírů. Obě strany se při této operaci zavazují, že po uplynutí doby splatnosti, ČNB vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu, která je zvýšená o dohodnutý úrok a věřitelská banka zase vrátí ČNB její cenné papíry. Základní doba těchto operací je 14 dní. Vyhlášená repo sazba slouží jako maximální limitní sazba, za kterou mohou být banky při repo operacích uspokojovány. [39]

3.1.2 PRIBOR

PRIBOR (Prague Interbank Offered Rates) jsou referenční úrokové sazby na trhu mezibankovních depozit vypočítané na základě kotací vybraných bank. Fixing kotací úrokových sazeb je prováděn ČNB denně v 11.00 hodin. Kotací se rozumí zveřejnění orientační ceny, za kterou jsou banky ochotny depozita prodat ve standardním objemu standardní protistraně. ČNB definuje termíny, pro které jsou sazby PRIBOR stanovovány, algoritmus pro jejich výpočet, složení vybraných bank, standardní protistrany, standardní objem a způsob zveřejňování kotací. Sazby PRIBOR se stanovují pro splatnosti: 1 den, 1 a 2 týdny, 1, 2, 3, 6, 9 a 12 měsíců a vypočítávají se z kotací vybraných bank na trhu mezibankovních depozit. ČNB zveřejňuje sazby PRIBOR denně v tisku a ve sdělovacích prostředcích [17]

3.2 základní makroekonomické ukazatele

Makroekonomické ukazatele slouží k vytvoření celkového obrazu o dění v rámci jedné ekonomiky. Mezi nejznámější indikátory jistě patří inflace, změna hrubého domácího produktu, či míra nezaměstnanosti.

3.2.1 Míra inflace

Obecně inflace znamená všeobecný růst cenové hladiny v čase. Statistické vyjadřování inflace vychází z měření čistých cenových změn pomocí indexů spotřebitelských cen. Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše reprezentativních výrobků a služeb (cca 710) ve dvou srovnávaných obdobích, přičemž váha (resp. význam), která je jednotlivým cenovým reprezentantům ve spotřebním koši přisouzena, odpovídá podílu daného druhu spotřeby, který zastupují, na celkové spotřebě domácností.

Informace o dosažené míře inflace jsou využívány např. pro účely valorizace mezd, důchodů a sociálních příjmů. V neposlední řadě jsou tyto informace využívány také v souvislosti s nájemními či jinými smlouvami, v nichž je zakotvena revize původně dohodnutého finančního plnění v závislosti na vývoji inflace. [16]

3.2.2 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP, Gross Domestic Produkt - GDP) se používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky a vyjadřuje se v peněžních jednotkách. Je to suma celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období (obvykle jeden rok) na určitém území. Jedná se o součet korunové hodnoty spotřeby, investic, vládních nákupů a čistých vývozů.

Měření HDP je založeno na systému národních účtů, které jsou obvykle zpracovávány jednotně podle metodiky OSN. Zjednodušeně se jedná o pět účtů: podnikový, domácností, státu, styku s cizinou a kapitálový účet. V rámci každého účtu se vlastně srovnávají vstupy a výstupy, resp. příjmy a výdaje. [12]

3.2.3 Míra nezaměstnanosti

Ekonomická teorie definuje nezaměstnaného jako člověka, který nemůže najít práci, přitom se ale jedná o osobu, která je schopna pracovat a práci aktivně hledá. [24]

Míra registrované nezaměstnanosti podle původní metodiky je počítána jako podíl, kde je v čitateli počet neumístěných uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce k poslednímu dni sledovaného období (zdrojem dat je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR) a ve jmenovateli pracovní síla, tj.

- a) počet pracovníků ve všech sektorech NH s jediným nebo hlavním zaměstnáním vč. žen na mateřské a další mateřské dovolené (z podnikového zjišťování) + počet neumístěných uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce k poslednímu dni sledovaného období (do konce 1. čtvrtletí 1994)
- b) počet zaměstnaných z výběrových šetření pracovních sil (klouzavý roční průměr) + počet neumístěných uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce k poslednímu dni sledovaného období (od 2. čtvrtletí 1994 do konce roku 1996)
- c) počet zaměstnaných z výběrových šetření pracovních sil (klouzavý roční průměr) + neumístěných uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce (vše klouzavý roční průměr). Do zaměstnanosti se na rozdíl od předchozích období nezapočítávají ženy na další mateřské dovolené (od 1. čtvrtletí 1997). [36]

4 DOMÁCNOSTI

Role domácností v jakékoli ekonomice je významná především tím, že svými výdaji podporují ekonomický růst. Přitom záleží nejen na tempech růstu jejich spotřeby, ale i na tom, jak velký díl představují tyto výdaje na hrubém domácím produktu - v USA spotřebovávají domácnosti, měřeno výdaji na konečnou spotřebu, zhruba dvě třetiny výdajů na HDP. V ČR je tento poměr zhruba 60 %. Proto změna chování spotřebitelů ve smyslu útlumu či posílení jejich poptávky po zboží a službách má významný vliv na ekonomický růst země.

Domácnosti však nefungují v ekonomice pouze jako spotřebitelé. Participují na trhu práce a jsou tedy příjemci pracovních příjmů. V neposlední řadě jsou však domácnosti také zdrojem úspor pro financování investic do fixních aktiv. Jejich spořicí aktivity se projevují v různé intenzitě sklonu spořit a hrají tak významnou roli v dosahované míře hrubých úspor domácností. Ta je z makroekonomického hlediska důležitou veličinou, protože domácí úspory podle teorie růstu podmiňují budoucí zdravý a vysoký ekonomický růst. Míra hrubých úspor poměřuje úspory domácností k jejich hrubému disponibilnímu důchodu, který je tvořen disponibilními příjmy domácností zahrnujícími běžné příjmy z ekonomické činnosti a majetku spolu s příjmy z transferů (kromě sociálních transferů jde například také o úrokové příjmy a dividendy) zmenšené o jejich výdaje (daně z příjmů a platby úroků).

Hrubý disponibilní důchod domácností může být použit jednak na spotřebu, jednak na úspory. Tato proporce je proměnlivá. Pohyby míry úspor v čase jsou důležitým indikátorem vysvětlujícím či predikujícím chování spotřebitelů.

Domácnosti jsou významnými ekonomickými subjekty ovlivňujícími ekonomiku jako spotřebitelé, pracovníci a mikrofirmy a prostřednictvím svých úspor rovněž jako zdroj investic v ekonomice realizovaných zpravidla finančními zprostředkovateli. Pro české podmínky je však charakteristické, že sklon českých domácností spořit se s rostoucími příjmy nezvyšuje. Téměř celý přírůstek jejich hrubého disponibilního důchodu směřuje do jejich individuální spotřeby. [34]

5 ÚSPORY

Celkové úspory domácností ministerstvo financí definuje jako souhrn bankovních termínovaných a netermínovaných vkladů, vkladů v cizí měně, stavebního spoření, penzijního připojištění, životního pojištění, podílových fondů a přímých investic do cenných papírů. Jsou to tedy prostředky, které domácnosti využívají k investování nebo spoření.

Objem úspor tuzemských domácností loni převyšoval objem jejich dluhů zhruba 2,5krát. Celkové úspory domácností meziročně stouply o 7,4 procenta na takřka 2,5 bilionu korun. Struktura úspor domácností se v roce 2008 téměř nezměnila. Přes 70 procent svých úspor svěřily domácnosti bankám a stavebním spořitelnám. České domácnosti tak i nadále zůstávají velmi konzervativní. Svůj vliv na rozložení jejich úspor měla zajisté i finanční krize, která české domácnosti vedla k převodu části úspor z rizikovějších produktů do pojištěných bankovních vkladů.

Nejvyššího meziročního nárůstu, o téměř 19 procent, dosáhly netermínové vklady. Dvouciferným tempem rostlo ještě penzijní připojištění a vklady v cizí měně. Propady hodnot cenných papírů na kapitálových trzích v důsledku finanční krize se projevíly v meziročním poklesu prostředků investovaných do podílových fondů. [29]

5.1 Spořicí účty

Spořicí účet je zpravidla zakládán na dobu neurčitou a slouží ke zhodnocení volných finančních prostředků. Finanční prostředky jsou na něm zhodnocovány vyšší úrokovou sazbou než na běžném účtu. Velice často je zakládán jako doplněk k běžnému účtu, k němuž je vázán. Řada bank však nabízí spořicí účet jako zcela nezávislý finanční produkt. Bezpečnost spořicího účtu je velmi vysoká, jelikož je stejně jako běžný účet ze zákona pojištěn do výše 100 %. Spořicí účty nabízí takřka všechny banky a řada družstevních záložen. Výše úrokové sazby je však značně rozdílná a závisí na délce výpovědní lhůty a výši zůstatku. Zatímco některé banky nabízejí zhodnocení v řádu desetin procenta, jiné nabízejí již bezesporu zajímavý úrok kolem 2 % p.a. a navíc bez výpovědní lhůty. Prim pak hrají družstevní záložny, které nabízejí při delších výpovědních lhůtách a vyšších vkladech zhodnocení až kolem 5 % p.a. Některé banky vyžadují minimální zůstatek na spořicím účtu, jiné nikoliv. Výše minimálního zůstatku je značně rozdílná, někdy může jít až o desítky tisíc korun. [15]

5.2 Termínované vklady

Banka nakupuje termínové vklady od fyzických osob ve své i cizí měně. Při nákupu vkladu na termín nebo s výpovědní lhůtou je uzavírána mezi bankou a klientem písemná smlouva. U termínových vkladů se komitent dobrovolně zavazuje k časovému omezení disponovat vkladem.

Termínové vklady představují poměrně stabilizovaný peněžní zdroj, který banka může používat celé sjednané období, než dojde k výběru. Jsou sjednány termíny splatnosti vkladu. Vkladatel se zavazuje vybrat vklad po uplynutí lhůty od provedení vkladu, např. za 1, 3, 6 měsíců apod.

Dovolují bance podstatně větší možnosti jejich úvěrového použití. Banka má tyto vklady k dispozici pevně vymezený čas. Z tohoto důvodu jsou vklady úročeny vyšší úrokovou sazbou. [4]

5.3 Stavební spoření

Podstata stavebního spoření je naspoření určité předem sjednané částky na postavení, rekonstrukci nebo koupi bytu nebo rodinného domu vkladatelem přičemž mu stát k dosažení tohoto jeho cíle pomáhá státním příspěvkem podle zákonem stanovených pravidel. Smlouva o stavebním spoření má dlouhodobý charakter (obvykle 4 - 6 let) a v případě jejího vypovězení střadatel ztrácí nárok na veškeré státem poskytnuté finanční výhody. [3]

Státní podpora je velice důležitý prvek stavebního spoření. Výše státní podpory činí 15 % z uspořené částky v příslušném kalendářním roce, maximálně však z částky 20000 Kč. Uspořené částky se rovná součtu vkladů, úroků z vkladů a úroků z připsaných státních podpor, sníženou o úhrady placené stavební spořitelně. [7]

5.4 Podílové fondy

Podílový fond zakládá investiční společnost, která také zpravidla fond spravuje. Majetek podílového fondu je však oddělen od majetku investiční společnosti. Investor při vložení prostředků není akcionářem investiční společnosti, nýbrž je podílníkem na majetku fondu. Za vložený kapitál dostává investor podílový list (investiční certifikát). Tyto cenné papíry však neopravňují majitele zasahovat do správy fondu. [6]

5.5 Penzijní připojištění

Penzijní připojištění se státním příspěvkem je výhodná forma spoření, podporovaná státem, která umožňuje zajistit si zajímavý objem prostředků pro zabezpečení ve stáří. Penzijní připojištění je upraveno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem v platném znění.

Samotné penzijní připojištění je zákonem definováno jako shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění a státu poskytnutých ve prospěch účastníků, nakládání s těmito prostředky a vyplácení dávek penzijního připojištění. Penzijní připojištění vzniká na základě smlouvy mezi fyzickou osobou a penzijním fondem. [33]

Penzijní připojištění vzniká na základě smlouvy mezi fyzickou osobou a penzijním fondem. Ještě před uzavřením smlouvy musí být účastník penzijního připojištění seznámen se statutem a penzijním plánem. Podepsáním smlouvy se penzijní fond zavazuje účastníkovi poskytovat dávky penzijního připojištění a účastník se zavazuje platit penzijnímu fondu příspěvky. Součástí smlouvy je penzijní plán, na který se smlouva odvolává, a který je k ní připojen. Penzijní fond je povinen písemně informovat účastníky o změnách penzijního plánu, které se týkají nároků a dávek z penzijního připojištění. [38]

5.6 Životní pojištění

Životní pojištění je produkt, který je primárně určen na zajištění rizik rodiny. Dokáže ji finančně zabezpečit v případě úmrtí živitele, v případě invalidity a tak podobně.

Kromě funkce zajišťovací může životní pojištění plnit i spořicí roli a je možné díky němu naspořit nějakou částku, např. na důchod. Pomocí životního pojištění si lze snížit daňový základ o zaplacené pojistné. Lze jej snížit až o 12 000 Kč ročně, pokud splníme základní podmínky: Pojištění alespoň do 60 let věku pojištěného a doba trvání pojištění je alespoň 5 let.

Vyplacené pojistné plnění podléhá dani ze zisku 15 %. Daní se zisk, tedy to co nám vyplatí pojišťovna po odečtení toho, co jsme zaplatili. [8]

6 ZADLUŽENOST

Život na dluh a nárůst poskytování úvěrů českým domácnostem je výrazem měnícího se životního stylu obyvatel České republiky. Domácnosti mohou v posledních letech hlavně utrácet díky růstu reálných mezd a nižším úrokovým sazbám. Rostoucí dluhové zatížení rodin přirozeně dláždí cestu k nesplácení závazků a bankrotům. Největší podíl zadlužení spadá do kategorie primárního bydlení, pro většinu rodin nejvýznamnějšího aktiva. Průměrná rodina je také až po uši v dluzích uvalených na kreditních kartách. Nejčastěji si spotřebitelé půjčují u bank a nebankovních finančních institucí. [2]

6.1 Bankovní úvěry

Poskytování úvěrů a další formy financování patří mezi nejdůležitější obchody komerčních bank. Banky poskytují celou řadu různých úvěrů, které se vzájemně odlišují řadou charakteristik. U bankovních úvěrů musí klient v dohodnuté lhůtě splatit přijatý úvěr, včetně úroků. Tyto úvěry se z hlediska banky přímo odrážejí v její rozvaze, a tedy přímo ovlivňují její likviditu. [6]

6.1.1 Kontokorentní úvěry

Kontokorentní úvěr banka poskytuje svému klientovi na jeho běžném účtu na krátkou dobu (zpravidla jen několik dní) do určité předem stanovené výšky – tzv. úvěrového rámce. Právním základem pro vznik je klasická úvěrová smlouva, v níž se banka zavazuje poskytnout svému klientovi možnost čerpání finančního úvěru na jeho běžném resp. kontokorentním účtu do stanovené výše debetního zůstatku. Banky ho poskytují prakticky jen bonitním klientům, jejichž hospodářskou situaci důvěrně znají. Kontokorentní úvěr je nejdražším druhem bankovního úvěru. Je tomu tak z důvodu, že banka nikdy nedovede přesně odhadnout budoucí finanční potřeby klienta. Proto je i úroková sazba na tento druh úvěru nejvyšší. [3]

6.1.2 Kreditní karty

Kreditní karta je na první pohled stejná jako klasická debetní karta. Navíc je k ní ovšem přidělen úvěrový limit, který umožňuje platit či vybírat hotovost i v případě, pokud nedisponujete dostatečnými prostředky na účtu.

Při použití kreditní karty čerpáte úvěr, na rozdíl od debetní karty, kterou lze čerpat prostředky pouze do výše zůstatku na účtu či do výše kontokorentu. Čerpaný úvěr je revolvingový (opakující se), s každou uskutečněnou splátkou úvěru se úvěrový limit automaticky obnovuje. Výhodou kreditní karty je možnost odložení splácení (v případě debetní jsou peníze odečteny z účtu okamžitě), ale naproti tomu jsou úroky z tohoto úvěru hodně vysoké. Kreditní karty můžete používat, buď pouze na území ČR, nebo i v zahraničí. Při žádosti o mezinárodní kartu je dobré zvolit tu, kterou můžete platit v obchodech a také vybírat z bankomatu. Poplatky za mezinárodní karty bývají ale vyšší než u karet domácích. Kreditní karta je vydávána na dobu určitou. Tato doba se pohybuje zpravidla od jednoho do tří let. Kreditní karty jsou určeny především k nákupu zboží a služeb u obchodníků. Řada z nich však umožňuje i výběr hotovosti z bankomatu. [14]

6.1.3 Spotřebitelské úvěry

Těmito půjčkami se rozumějí úvěry fyzickým osobám a domácnostem, které slouží k nákupu spotřebních předmětů (automobilů, elektroniky, nábytku aj.), k zaplacení služeb (náklady na dovolenou, vzdělání apod.) a na jiné osobní potřeby. Záměrem bank je podchytit klientelu, zejména v souvislosti s rozšiřováním bezhotovostního placení a vyhovět masové poptávce po úvěru ze strany těchto komitentů. [4]

Pro úrokové sazby ze spotřebitelských úvěrů většinou platí, že jsou relativně vysoké, což vyplývá z rizika, které je s nimi banky spojeno. Vzhledem k tomu, že výše úrokové sazby včetně dalších poplatků a způsob jejího stanovení jsou z hlediska dopadu na klienta základním faktorem determinujícím podmínky úvěru, a dále i vzhledem k tomu, že stanovení sazby by mohlo být ve formě, která by nedovolovala její relativně snadné posouzení ze strany klienta, jsou v zákoně o spotřebitelském úvěru pro úročení spotřebitelských úvěrů² závazně

---

² Zákon č. 321/2001 Sb.

stanovená některá pravidla.

Smlouva, v níž se sjednává spotřebitelský úvěr, musí obsahovat roční procentuální sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr, která vyjadřuje procentní podíl z dlužné částky, jenž je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli v průměru za období 1 roku a počítá se podle závazně stanoveného vzorce. [6]

6.1.4 Hypoteční úvěry

Zákon o dluhopisech č. 190/2004 Sb., který vstoupil v platnost dnem vstupu ČR do EU, tj. 1. 5. 2004, definoval hypoteční úvěry tímto způsobem:

„Hypoteční úvěr je úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je zajištěno zástavním právem k nemovitosti, i rozestavěné. Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva. Pro účely krytí hypotečních zástavních listů lze pohledávku z hypotečního úvěru nebo její část použít teprve dnem, kdy se emitent hypotečních zástavních listů o právních účincích vzniku zástavního práva k nemovitosti dozví.“ Zastavená nemovitost se musí nacházet na území ČR, členského státu Evropské unie nebo jiného státu, tvořícího Evropský hospodářský prostor.

Současné znění zákona umožnilo rovněž možnost poskytování hypotečních úvěrů také na zajištění potřeb bydlení - na koupi družstevního bytu, složení členského podílu do bytového družstva, zaplacení odstupného dosavadnímu uživateli družstevního bytu nebo zaplacení odstupného uvedeného v darovací smlouvě k nemovitosti, rekonstrukci bytu v majetku obce nebo družstva s cílem získání užívacího práva k bytu apod. Stále však platí, že ve všech případech musíte ručit nemovitostí. [13]

Hypotéky lze rozdělit podle celé řady různých kritérií, nejčastěji na účelové a neúčelové. Účelové hypoteční úvěry musí klient použít pouze na předem definované účely. Souhrnně je můžeme označit jako zajištění potřeb bydlení. Neúčelový hypoteční úvěr, americká hypotéka, nemá pro klienta v užití žádná omezení. Může tak tímto úvěrem financovat i movité věci, jako je třeba automobil, studium dětí v zahraničí nebo třeba zájezd kolem světa. Úrokové sazby se pohybují zhruba o 2 % výše, podmínkou je zastavení nemovitosti. [37]

Splacení hypotečního úvěru závisí na způsobu jeho čerpání. Úvěr lze čerpat jednorázově nebo postupně. Pokud je hypoteční úvěr čerpán postupně, splácí se nejprve měsíčně pouze úrok z vyčerpané částky a to až do doby, než je vyčerpan celý úvěr. Po ukončení čerpání

začne dlužník hypoteční úvěr splácet většinou anuitními splátkami, které jsou po celou dobu platnosti úrokové sazby stejné a obsahují jistinu a úrok. Některé banky umožňují i jiné splácení než splácení anuitními splátkami. Splatnost hypotečního úvěru se pohybuje od 5 do 45 let. Čím je delší doba splatnosti úvěru, tím je nižší splátka. Optimální doba na splácení hypotečního úvěru je 15 - 20 let, kdy je nejlepší poměr mezi výší splátky a náklady na úvěr. Banky preferují dobu splatnosti v násobcích pěti let, ale akceptují i jiné doby splatnosti. [35]

Státní podpora hypotečního úvěrování bytové výstavby je upravena nařízením vlády č. 244/1995 Sb., v platném znění. Smyslem této podpory je podpora nové bytové výstavby. Výše podpory závisí na výši úrokových sazeb. Další státní podporou³, kterou stát poskytuje, je příspěvek k hypotečnímu úvěru osobám mladším 36 let. Je určena především mladým lidem, kteří financují svoje první bydlení. [7]

6.1.5 Úvěry ze stavebního spoření

Stavební spořitelny sdružují klienty, kteří spoří, a mnoho z nich bude chtít čerpat úvěr ze stavebního spoření. Pro přidělení úvěru ze stavebního spoření je potřeba splnit určité podmínky. Úroková sazba úvěru ze stavebního spoření je dána již při podpisu smlouvy o stavebním spoření. Její výše je určena všeobecnými obchodními podmínkami. Je pevná po celou dobu splácení úvěru ze stavebního spoření.

Účelovost použití úvěrů ze stavebního spoření je dána zákonem o stavebním spoření. Stát, který poskytuje podporu ke stavebnímu spoření⁴, zároveň určuje, jak je možné úvěry ze stavebního spoření využít.

Všechny stavební spořitelny nabízejí svým klientům takzvané „překlenovací úvěry“.

Tato nabídka je určena hlavně těm klientům, kterým ještě nevznikl nárok na řádný úvěr ze stavebního spoření a potřebují peníze dříve. [7]

---

³ Tento příspěvek je upraven zákonem č. 249/2002 Sb. (Novelizováno nařízením vlády č. 32/2004 Sb.)

⁴ Částku zaplacenou na úrocích lze odečíst ze základu daně z příjmu fyzických osob a to až do výše 300.000,- Kč ročně.

6.2 Nebankovní úvěry

Hlavním rozdílem, kterým nebankovní společnosti rozeznáme od bank, je výše úrokových sazeb a především také i rychlá dostupnost poskytovaných úvěrů svým klientů. Právě druhý z argumentů těmto společnostem přinesl nemalý počet klientů, kteří právě u bank neuspěli.

6.2.1 Nebankovní hotovostní půjčky

Nebankovní půjčky především představují alternativu bankovním půjčkám, které zpravidla neposkytují nižší částky než 15 000 korun a nadto při schvalování uplatňují tvrdší kritéria. U těchto společností mnohdy stačí pouze potvrzení o příjmu nebo například důchodu. Poskytují se ve výši několika desítek tisíc korun.

Nebankovní půjčky jsou však v souhrnu výrazně dražší. V jejich vysokých úrocích se odráží větší riziko, které s sebou nese poskytnutí peněz osobám s nižší bonitou a tedy i vyšší pravděpodobností nesplacení. Náklady na tento druh půjček navíc prodražuje administrativa s nimi spojená, a to zejména kvůli častým osobním návštěvám zástupce společnosti, který mnohdy osobně vybírá splátky. [31]

6.2.2 Nebankovní spotřebitelský úvěr (prodej na splátky)

V běžném životě se spíše než s pojmem nebankovní spotřebitelský úvěr setkáme s prodejem na splátky. Výhody tohoto typu úvěru spočívají v možnosti sjednat ho přímo v obchodě, který spolupracuje s některou z úvěrových společností, a v rychlosti jeho vyřízení, zpravidla do jednoho maximálně dvou dnů. Nevýhody jsou v krátké době splatnosti a ceně tohoto typu úvěru. Je to velmi drahý zdroj finančních prostředků, roční úrokové sazby dosahují v některých případech 50 a více procent.

K podání žádosti stačí potvrzení o příjmu (u nižších úvěrů není nutné) a doložení totožnosti. U vyšších úvěrů je třeba navíc předložit například výpis z účtu s určitým zůstatkem. Pokud je žádost vyřízena kladně, zaplatí nakupující v obchodě první splátku (tzv. akontaci) obvykle ve výši od 10 % do 30 % z ceny nakupovaného zboží. Předčasné splacení je možné a není obvykle zatíženo sankčním poplatkem. Vyšší úrokové sazby jsou kompenzovány menší administrativou spojenou se žádostí o úvěr a větší pružností. [9]

7 KONSOLIDACE PŮJČEK

Konsolidace úvěru je určena pro ty, kteří potřebují platit nižší měsíční splátky nebo kteří se přestávají orientovat ve svých finančních závazcích. Ty jsou většinou u několika bankovních ústavů nebo úvěrových společností. Konsolidací je převedete pouze na jednu, což výrazně zvyšuje jednoduchost administrace a náklady na ní. Banky si totiž účtují poplatky za vedení úvěru, které v součtu dělají částku několika set korun a navíc vůbec nesnižují splácenou částku. Sumu znásobte počtem úvěrů a uvidíte, že tzv. neviditelné náklady vytáhnou z vaší peněženky nemalý obnos. Menší papírování potom představuje přidanou hodnotu.

Konsolidací úvěru snížíte náklady na jeho vedení, zjednoduší se vám administrace, měsíčně platíte jednu částku a ta se navíc sníží. Na druhou stranu jsou ale vyšší úroky (u konsolidované půjčky si banka účtuje 4 - 5% z celkové částky), delší doba splácení (čím delší dobu splácíte, tím se vám v podobě vyšších úroků půjčené peníze prodraží) a poplatek za jednorázové doplacení (běžný úvěr můžete kdykoliv splatit jednorázově předem, aniž by si banka účtovala jakékoliv poplatky). Navíc na konsolidaci půjčky nedosáhne každý. Banky vyžadují, aby klientova bonita a platební morálka byly stabilní. Jinými slovy všechny pravidelné měsíční lhůty splátek byly z vaší strany v minulosti dodrženy.

V současné době české banky nabízejí možnost ručit nějakou nemovitostí. Tato varianta konsolidace úvěrů pro vás znamená až o polovinu nižší úročení, a tím výrazně nižší náklady na půjčku. Obecně platí, že se výše úroků u této formy financování pohybuje na úrovni běžných spotřebitelských úvěrů. Navíc si lze půjčit víc peněz, a to až do 1,5 milionu korun. Takto se vlastně konsolidace stává obdobou americké hypotéky.

Splatnost nově vytvořeného úvěru se pohybuje v rozmezí jednoho roku až deseti let a nabídky většinou začínají na 20 tisících korun a končí někde nad milionem v případě ručení nemovitostí. Pro vyšší pravděpodobnost získání konsolidačního úvěru je určitě dobré uvést, na co chcete poskytnuté peníze použít. Ten, kdo neuvede účel žádosti, může od banky očekávat podrobné zkontrolování vaší finanční situace a platební disciplíny. Netřeba nakonec dodávat, že si banky ověřují výši vašich příjmů jako nejdůležitějšího ukazatele pro získání půjčky. [27]

8 ÚVĚROVÉ REGISTRY

Již několik let v České republice existují úvěrové registry. Jsou v nich obsaženy údaje nejen o fyzických a právnických osobách po splatnosti, ale i těch, kteří své závazky splácí v termínu nebo dokonce i těch, kteří nikdy žádný úvěr nezískali. Na první pohled to může vyvolávat rozpaky, jejich existence je však ku prospěchu jak věřitelům, tak samotným dlužníkům.

Využití úvěrových registrů je nejčastější v bankovním sektoru. V moderní bankovní praxi je totiž běžné, že banka si u žadatele o úvěr zjistí, resp. ověří, jeho současnou i minulou úvěrovou situaci v tzv. úvěrových registrech. Celkově jsou v nich shromážděny údaje o dlužnících i ne-dlužnících počínaje výší získaného úvěru, přes měsíční splátky až po informace o zpožděných či neuhrazených splátkách. V České republice je několik úvěrových registrů a každý z nich obsahuje údaje jiného zaměření:

- Bankovní registr klientských informací (BRKI) - funguje na principu vzájemné výměny informací o bonitě a důvěryhodnosti úvěrových klientů – fyzických osob.
- Nebankovní registr klientských informací (NRKI) je obdobou BRKI s tím rozdílem, že jeho přispěvateli nejsou banky, ale různé finanční nebankovní instituce – především se jedná o leasingové společnosti nebo společnosti splátkového prodeje.
- Registr SOLUS je tzv. „negativní registr“, a to z toho důvodu, že jsou zde zaznamenávány údaje o dlužnících, kteří své závazky neplní řádně a včas.
- Dalším úvěrovým registrem je centrální registr úvěrů (CRÚ), jehož garantem je Česká národní banka. Tento registr je zaměřen pouze na podnikatelskou sféru.

Přínos plynoucí z využití úvěrových registrů pro věřitele (banky, leasingové společnosti, nebankovní úvěrové společnosti aj.) je zřejmý. Například pro banky tyto registry představují efektivní nástroj k řízení úvěrového rizika, tzn. rizika, že klient úvěr nebude splácet včas nebo jej nesplatí vůbec. Díky tomu, že si každého úvěrového žadatele může předem prověřit nahlédnutím do registru, může lépe odhadnout jeho budoucí platební morálku a dokáže lépe ohodnotit jeho bonitu. [26]

9 EXEKUČNÍ ŘÍZENÍ

V České republice dnes snad není člověk a domácnost, které by neoslovily banky, leasingové společnosti či zástupci úvěrových společností. Ti všichni nabízejí půjčky, úvěry i prodej na splátky. S rostoucím bohatstvím českých domácností se ovšem zvyšují i jejich dluhy. V dobré ekonomické situaci, při nízké míře nezaměstnanosti a stoupajících reálných příjmech vzrůstá i pokušení pořizovat si stále více věcí na dluh. Dokážou domácnosti vždy správně odhadnout své finanční možnosti? Statistiky počtu nařízených exekucí ukazují, že nikoli. Se zvyšujícím se zadlužením každoročně přibývá počet rodin, které nejsou schopny splácet své závazky. Neplatí se pokuty a nájem. Exekuční řízení se nejvíce dotýká domácností, které často přecení své finanční možnosti a půjčí si více peněz, než jsou později schopny splácet. Přibývá zejména případů drobných dluhů nepřevyšujících deset tisíc korun. Jde často o nezaplacené pokuty policii a dopravním podnikům, účty za elektřinu, nájem, telefon, zdravotní pojištění atd.

Tři čtvrtiny všech dluhů vymáhaných v rámci exekucí tvoří pohledávky do deseti tisíc korun. Jejich průměrná výtěžnost je asi 50 procent. Pětinu případů představují sumy od sto tisíc do jednoho milionu korun s úspěšností vymožení kolem 30 procent dlužné částky. Z částek nad milion korun se daří získat pouze 5-10 procent. Exekuce se týkají zejména nezajištěných úvěrů, mezi kterými u domácností dominují spotřebitelské úvěry. Ty často dosahují výše několika desítek tisíc korun - tedy částky, jejichž vymáhání je v exekuci nejvíce úspěšné. Zabavování majetku. Při zahájení exekučního řízení nejprve exekutor získá potřebné údaje. Těmi je adresa dlužníka i jeho zaměstnavatele, číslo bankovních účtů apod. Ze zákona má přístup k informačním zdrojům státních institucí, jako je například centrální registr obyvatelstva nebo údaje zdravotních pojišťoven o klientech. [21]

Exekutoři při vymáhání dluhů nejčastěji zabavují majetek nebo zajistí strhávání peněz přímo z bankovních kont dlužníků. Banky jsou povinny při exekučním řízení spolupracovat a poskytnout bezplatně zprávy o výši aktiv dlužníka. Vzhledem k tomu, že ne každý dlužník má účet v bance, získávají exekutoři peníze i z prostředků na účtech stavebního spoření, penzijních fondů nebo obstarováním sociálních dávek. Všechny tyto informace mají exekutoři k dispozici, například zprávy o výši prostředků v penzijních fondech získávají prostřednictvím Ministerstva financí. Nemá-li domácnost žádné finanční prostředky, vniknou exekutoři na

základě soudního příkazu do bytu a zabaví majetek. Pokud to nestačí ke krytí dluhu, mohou se exekutoři navíc obrátit na zaměstnavatele a obstarat dlužníkovi budoucí příjmy.

Vedle zaplacených dlužných částek musí dotyčný rovněž uhradit náklady exekučního řízení a odměnu exekutora. Nejnižší částka, kterou tak dlužník za exekuci zaplatí, je 6500 Kč.

Zejména u menších dluhů, které lze pokrýt z prodeje majetku domácnosti, je prakticky nemožné se jejich nesplacení vyhnout a náklady na exekuci mohou dokonce převýšit dlužnou částku. Exekuční řízení je rychlé a efektivní a na domácnosti může dopadnout tvrdě. Mimosoudní vymáhání. Díky vysokým úrokovým sazbám z nezajištěných úvěrů mají banky do značné míry pokryto riziko jejich nesplacení. Když domácnost nemůže splácet spotřebitelský úvěr, banky často odprodají tuto pohledávku třetím osobám, čímž vyvedou špatný úvěr ze své bilance. Úvěry odkupují specializované firmy, zabývající se vymáháním, které nepodléhají regulaci. [21]

10 INSOLVENČNÍ ZÁKON

Rozvoj úvěrového trhu s sebou přinesl i těžko potlačitelný vedlejší negativní efekt – neschopnost některých dlužníků řádně splácet. Obliba i objemy půjček v posledních letech průběžně narůstaly, zdaleka ne všechny však byly uzavřeny zodpovědně. Běžnou mluvou řečeno: finanční instituce půjčovaly i kandidátům s pravděpodobnými budoucími problémy a samotní lidé řešili dluhy dalším (často ještě méně výhodným) zadlužováním.

Od 1. ledna 2008 začal platit tzv. insolvenční zákon, který umožňuje cestu ven z dluhové pasti. Beznadějní dlužníci, tak mohou žádat soudy o pomoc. V případě úspěšného přijetí jejich žádostí by během 5 let spláceli pouze 30 % z věřiteli požadované částky.

Celý proces oddlužování se zahajuje podáním insolvenčního návrhu (soud tedy sám od sebe řízení zahájit nemůže). Ten podává dlužník nebo věřitel, buď cestu písemnou, nebo elektronickou. Je-li návrh podáván písemně, adresuje se na krajský soud, v jehož obvodu má bydliště nebo sídlo dlužník. V případě elektronického podání je návrh potřeba zaslat přímo na příslušnou e-mailovou adresu soudu. Soud může od dlužníků požadovat i zaplacení zálohy pro insolvenční řízení až do výše 50.000 korun. Seznam nemovitého majetku dlužníka se zase musí doložit aktuálním znaleckým posudkem.

Insolvenční řízení se zahajuje dnem, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu. Jestliže dlužník úspěšně projde testem poctivosti a soud oddlužení povolí, rozhodnou nezajištění věřitelé hlasováním, zda dojde k prodeji dlužníkovy majetku nebo zda dlužník bude po dobu příštích 5 let odevzdávat nezajištěným věřitelům téměř všechny své příjmy v rámci plnění splátkového kalendáře. A to v rozsahu, v jakém z jeho příjmu mohou být při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky. Jestliže dlužník řádně plán oddlužení splní, soud rozhodne, že se mu zbytek dluhů promíjí. Jinak na majetek dlužníka vyhlásí konkurs. [25]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

11 VÝVOJ MAKROEKONOMICKÝCH A ÚROKOVÝCH UKAZATELŮ

Za nejpodstatnější ukazatele, jež ovlivňují vývoj současný úrokových sazeb lze považovat 2T repo sazbu, PRIBOR a míru inflace. Vývoj těchto ukazatelů má velký vliv na to, jak budete mít plnou peněženku nebo kam se rozhodnete uložit své úspory, popř. zda se Vám vyplatí si vzít půjčku.

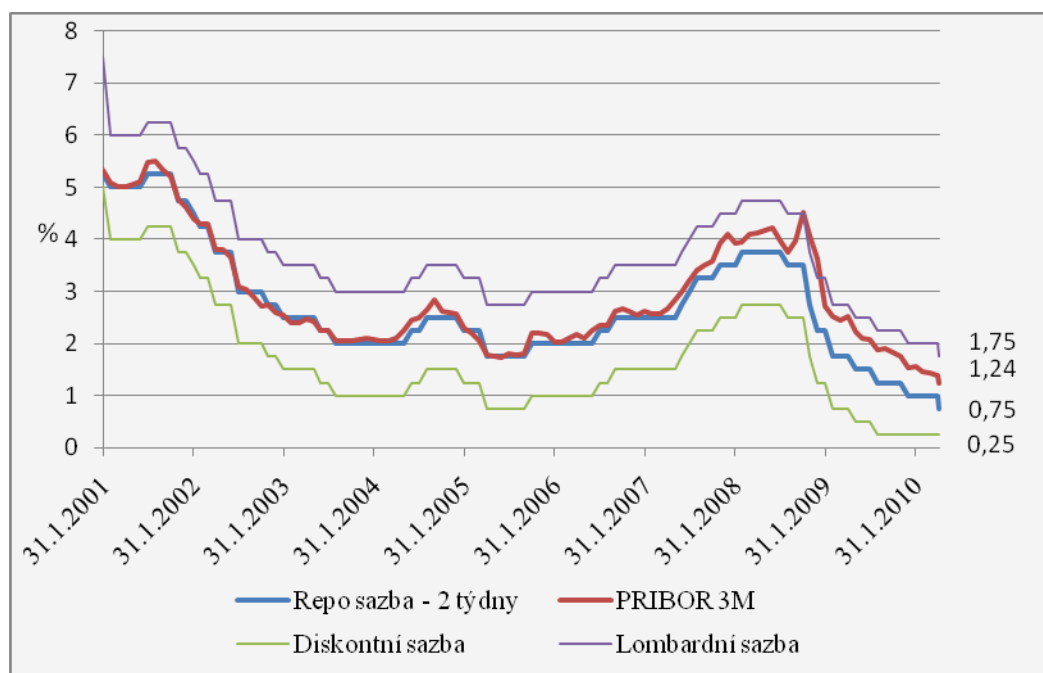
11.1 2T repo sazba a PRIBOR

Ukazatel 2T repo sazby měl v horizontu posledních let rostoucí tendenci. Na začátku roku 2007 měla základní 14 denní sazba hodnotu 2,75 %. V prvním pololetí 2008, respektive od 8. února 2008 dosahovala 2T repo sazba na 3,75 %. Banky tedy poskytovali spořicí produkty s vyšším zhodnocením. Současně docházelo i k růstu úrokových sazeb poskytovaných úvěrů, což nejvíce mohli pocítit obyvatelé s hypotečními úvěry, které jsou na změny podmínek na peněžním trhu velmi citlivé. Pozdější zmírnění inflačních tlaků v souvislosti se zpomalením růstu ekonomiky umožnilo ČNB opět sazby snížit.

Ve druhém pololetí 2008, došlo k výraznému zpomalení růstu ekonomiky, což přinutilo ČNB ke snížení 2T repo sazby z 3,75 % na 2,25%. Situace na finančním trhu v České republice ve čtvrtém čtvrtletí 2009 byla ovlivňována globální finanční a hospodářskou krizí. Úrokové sazby PRIBOR celkově klesly v závislosti na délce splatnosti o 1,3 – 2,1 procentního bodu.

Na počátku roku 2010 se očekávalo snížení základních sazeb ČNB. Ke snížení došlo již 17. 12. 2009, kdy byla snížena 2T repo sazba na 1,00 %. 7. května 2010 došlo opět ke snížení této sazby na 0,75 %, což je prozatím nejnižší hodnota v historii ČR.

V souvislosti s uvedenou událostí došlo v prvním čtvrtletí k poklesu sazby PRIBOR 3M na hodnotu 1,42 %. Při snížení úrokových sazeb k takové hladině bychom očekávali, že úvěrové produkty poskytované bankami zlevní. Ve většině případů se tak nestalo. Banky zachovaly hodnoty úrokových sazeb. Naopak zpřísnili podmínky pro získání bankovních úvěrů, jako protiopatření ve stávající finanční a hospodářské krizi.

Graf 1. Vývoj vybraných úrokových sazeb v (%) [vlastní zpracování]

Od 2. pololetí 2010 předpokládáme pozvolné zvyšování mezibankovních úrokových sazeb, které by však nemělo tlumit postupující ekonomické oživení. V ekonomice dále neidentifikujeme žádné výraznější proinflační tlaky (inflační výhled na cíli, záporná produkční mezera, růst reálných mzdových nákladů pod dlouhodobým průměrem). Průměrnou hodnotu sazby PRIBOR očekáváme v roce 2010 na 1,5 % (proti 1,7 %), v roce 2011 na 2,2 % (proti 2,4 %).

Průměrné nominální úrokové sazby z vkladů domácností očekáváme v průběhu roku 2010 zhruba konstantní na úrovni cca 1,3 % (odhad neměníme). Díky zpoždění by měly začít sazby reagovat na zvyšování mezibankovních úrokových sazeb zhruba od počátku roku 2011 a jejich průměrnou úroveň předpokládáme na 1,4 % (proti 1,3 %). U průměrných nominálních úrokových sazeb z úvěrů nefinančním podnikům, jež jsou ovlivněny nejen pohybem mezibankovních sazeb ale také rizikovostí jednotlivých firem, odhadujeme růst již koncem letošního roku. V roce 2010 pak očekáváme průměrnou sazbu na úrovni cca 4,2 % (odhad neměníme), v roce 2011 na 4,6 % (proti 4,5 %). Průměrné reálné sazby z vkladů domácností po zdanění očekáváme v roce 2010 na úrovni -1,2 %, v roce 2011 by měly dosáhnout -0,9 % díky meziročnímu poklesu indexu spotřebitelských cen (mezi prosincem 2011 a 2010) a růstu nominálních úrokových sazeb. Reálné sazby z úvěrů nefinančním pod-

nikům očekáváme ve srovnání s rokem 2009 jen mírně nižší, v roce 2010 na 3,5 %, v roce 2011 na 3,7 %.

Úrokové sazby z nových úvěrů domácnostem se ve 4. čtvrtletí 2009 zvýšily na 14,9 %. Za zpřísněním úrokových podmínek částečně stála změna ve struktuře poskytnutých úvěrů, kde se zvýšil podíl výše úročených kontokorentních úvěrů (jejich průměrný stav ve 4. čtvrtletí se proti 3. čtvrtletí zvýšil i přes pokles ostatních typů úvěrů). Úrokové sazby z nových úvěrů nefinančním podnikům ve 4. čtvrtletí nepatrně klesly na 4,1 % (bez změny ve struktuře by zůstaly neměnné). [29]

11.2 HDP, inflace a míra nezaměstnanosti

V roce 2007 byla hlavním zdrojem růstu HDP domácí poptávka tažená výdaji domácností na konečnou spotřebu. Hladinu inflace se dařilo držet v nízkých hodnotách 2,8 % do posledního čtvrtletí 2007, kdy začala vykazovat vzrůstající tendence díky nárůstu cen potravin a energií. Míra nezaměstnanosti byla meziročně v hodnotách 5,3 %, což bylo známkou rostoucí produktivity práce.

Ve druhé půli roku 2008 se začala plně projevovat finanční a hospodářská krize a došlo ke zpomalení růstu hrubého domácího produktu. Zpočátku byl růst podpořen vysokým příspěvkem spotřeby domácností a zahraničním obchodem, ale ve 4. čtvrtletí dosahoval příspěvek zahraničního obchodu záporných hodnot. Ekonomika se nacházela v sestupné fázi. Průměrná míra inflace významně vzrostla oproti předchozím rokům na 6,3 %. Za tímto rychlým vzestupem jsou zejména zvyšující se administrativní ceny a zvýšení snížené sazby DPH z 5 % na 9 %, dále pak světový růst cen energií a potravin. Míra nezaměstnanosti ve srovnání s předchozím rokem v prvním pololetí poklesla, díky vyšší nabídce pracovního uplatnění a odchodům zaměstnanců do důchodu.

Rok 2009 se projevil recesí a plně propuknuvší hospodářskou a finanční krizí, což lze zpozorovat i v poklesu HDP ve srovnání s předchozím rokem o 4,3 %. Průměrná míra inflace klesla na 1,0%, což byla druhá nejnižší průměrná míra inflace od roku 1989. Došlo ke zpomalení cenového růstu v oblasti alkoholických nápojů a tabáku, stravování, bydlení a ubytování. Vývoj nezaměstnanosti byl ovlivněn silně krizí. Nejdříve se propouštělo v oblasti automobilového průmyslu, dále pak sklářského průmyslu a později i z dalších odvětví. Míra

nezaměstnanosti rostla oproti minulým letům po celý rok. Průměrná míra nezaměstnanosti za rok 2009 byla 6,7%.

Tab. 1. Vývoj makroekonomických ukazatelů [vlastní zpracování]

	2007	2008	2009	2010	2011
				Aktuální	predikce
Hrubý domácí produkt (růst v %, s.c.)	6,1	2,5	-4,2	1,5	2,4
Průměrná míra inflace (%)	2,8	6,3	1	1,5	2,3
Míra nezaměstnanosti (růst v %)	5,3	4,4	6,7	7,9	7,8

Počátek roku 2010 byl opět ve znamení poklesu HDP, celkově se ale pro rok 2010 předpokládá mírný nárůst reálného HDP o 1,5 %. Struktura růstu bude ovlivněna oživením ekonomik našich hlavních obchodních partnerů, a proto by ekonomický růst měl být tažen zejména zahraničním obchodem. V roce 2011 by se podle současných předpokladů mohl růst ekonomiky zrychlit na 2,4 %. Průměrnou míru inflace v roce 2010 odhadujeme okolo 1,5 %, pro rok následující počítáme s urychlením růstu spotřebitelských cen na 2,3 %. Po výrazném nárůstu míry nezaměstnanosti (VŠPS) ze 4,4 % v roce 2008 na 6,7 % v roce 2009 by mělo být v roce 2010 dosaženo vrcholu na úrovni cca 7,9 %. Poté by míra nezaměstnanosti měla začít mírně klesat. [30]

12 VÝVOJ ÚSPOR PREFEROVANÝCH ČESKÝMI DOMÁCNOSTMI

České domácnosti v současné době spoří mnohem méně, než tomu bylo v minulosti. Výjimkou jsou bohatší domácnosti, které mají příjem vyšší než padesát tisíc korun. Ty uspoří v průměru kolem dvaceti procent ze svých příjmů. Nejnižší finanční rezervy logicky vytvářejí lidé s nejnižšími příjmy, což při výpadku příjmu může mít vážné následky.

Co se umístování úspor týče, řadí se české domácnosti mezi nejkonzervativnější investory v Evropě. Přes 70% svých celkových úspor mají v bankách a stavebních spořitelnách. Většina směřuje do produktů s investičním horizontem do jednoho roku, nejčastěji na spořicí účty. Dále pak na stavební spoření, penzijní připojištění, životní pojištění a podílové fondy, tedy produkty se státní podporou. Svůj vliv na toto rozložení měla zajisté i finanční krize, která vedla domácnosti k tomu, aby převedli své úspory k zajištěným bankovním vkladům

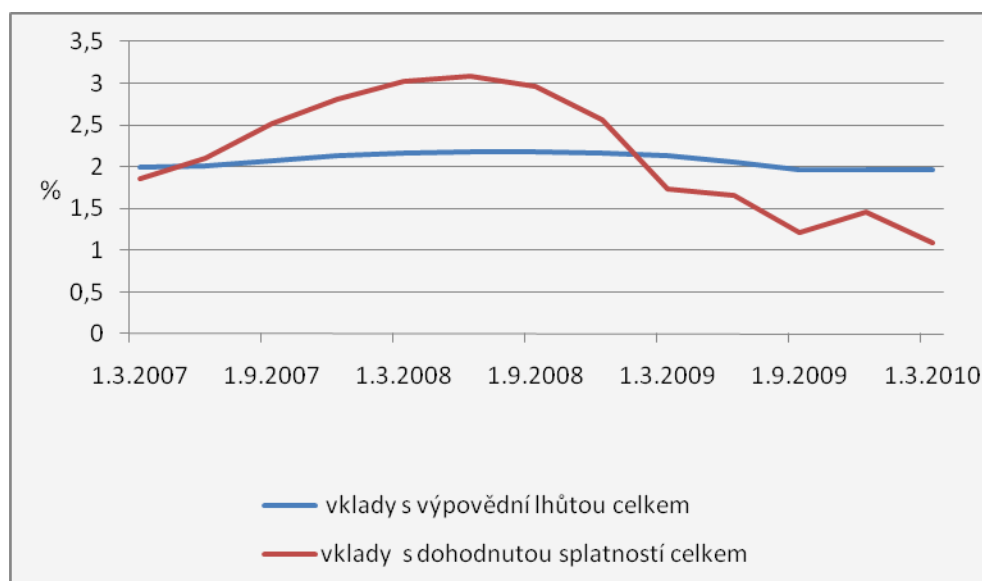
Uvedené údaje vychází ze systému časových řad ARAD, jež vede Česká národní banka. Odpovídají kategorii domácnosti – obyvatelstvo.

12.1 Termínované vklady

V roce 2007 došlo k nárůstu objemu peněz vložených na termínované účty, což bylo způsobeno zvyšujícími se úrokovými sazbami na těchto typech účtů. Byla to přirozená reakce na základní vývoj úrokových sazeb bankovních depozit v české ekonomice v souvislosti se změnou inflace. Ve stejném duchu pokračoval růst těchto vkladů i v roce 2008.

V následujícím roce, s postupně se projevující finanční krizí došlo k výraznému poklesu inflace a současně i základních úrokových sazeb. Časy, kdy termínované vklady a spořicí účty zažívaly boom, jsou nenávratně pryč a jen tak se zase nevrátí. Vklady z těchto účtů se v hojné míře přesouvají na jiné investiční produkty a nelze do budoucna očekávat žádné masivní nárůsty peněz. Ačkoli je tato forma bezpečná k uložení peněžních prostředků, jejich znehodnocování v důsledku inflace a klesajících úrokových sazeb vedlo klienty k přesunu na jiné typy vkladů. Termínové vklady jsou dle ČNB členěny na vklady s dohodnutou splatností (jednorázový vklad uzavíraný na pevnou dobu trvání, s předem stanovenou pevnou úrokovou sazbou dle sazebníku. Klient není oprávněn měnit výši termínovaného vkladu v průběhu vkladového období) a s výpovědní lhůtou (slouží k ukládání volných peněžních prostředků na neurčitou dobu trvání. Klient je oprávněn opakovaně vkládat další úložky. Objem a četnost úložek nejsou omezeny. Zůstatek na účtu je úročen pohyblivou úrokovou sazbou

dle aktuálně platného sazebníku). Vývoj průměrných hodnot úrokových sazeb z těchto vkladů znázorňuje graf 2.

Graf 2 Vývoj průměrných úrokových sazeb z vkladů domácností [vlastní zpracování]

12.2 Netermínované vklady

České domácnosti v posledních letech pokračují v narůstajícím objemu ukládání svých financí na netermínované účty, ačkoli úrokové sazby u těchto produktů nedosahují nijak závratných hodnot. V roce 2007 tento trend nadále pokračoval. Výše netermínovaných vkladů uložených v českých korunách i cizí měně v daném roce dosáhla 485,708 miliard korun. K postupnému nárůstu došlo jak v roce 2008 tak i v roce 2009. V průměru dosahoval tento nárůst meziročně kolem 18%. Jednotlivý vývoj daných sazeb stanovuje ČNB pomocí denního ukazatele přijatých korunových vkladů, jenž zahrnuje i netermínované vklady. Skutečnou výši úrokových sazeb pak upravují jednotlivé bankovní instituce svými obchodními podmínkami.

Tab. 2. Vývoj netermínovaných vkladů celkem (Kč + cizí měna) [vlastní zpracování]

stav k 31.12.	2007	2008	2009
mld. Kč	485,708	596,706	691,916

Graf 3. Úrokové sazby netermínovaných vkladů [vlastní zpracování]

12.3 Stavební spoření

Stavební spoření patří jednoznačně k nejoblíbenějším produktům, který si české domácnosti zakládají. Díky vysoké výnosnosti, státnímu příspěvku a následným zvýhodněným podmínkám k úvěru na bydlení motivuje tento produkt klienty k uzavírání dalších smluv. Počet nově uzavřených smluv stabilně narůstal až do konce roku 2008, kdy bylo uzavřeno 705 463 nových smluv o stavebním spoření. V roce 2009 došlo k výraznému snížení počtu nově uzavřených smluv na 575 292, což je přibližně o 18% méně než minulý rok. Za normální situace, by tento stav byl zdůvodněn nejspíše tím, že expanze smluv nemůže trvat nekonečně, nicméně v tomto případě se jednalo o důsledek finanční krize. Především rodiny s nízkým příjmem mají starost s pokrytím svých výdajů, takže otázku kolik uspoří, vůbec neřeší.

Situace v tomto roce by se měla vyvíjet obdobným způsobem jako v roce 2009. Pokud dojde ke změnám, tak budou způsobeny, vývojem české ekonomiky a sním spojeným snížením podpory stavebního spoření.

Graf 4. Vývoj počtu nově uzavřených smluv o stavebním spoření [vlastní zpracování]

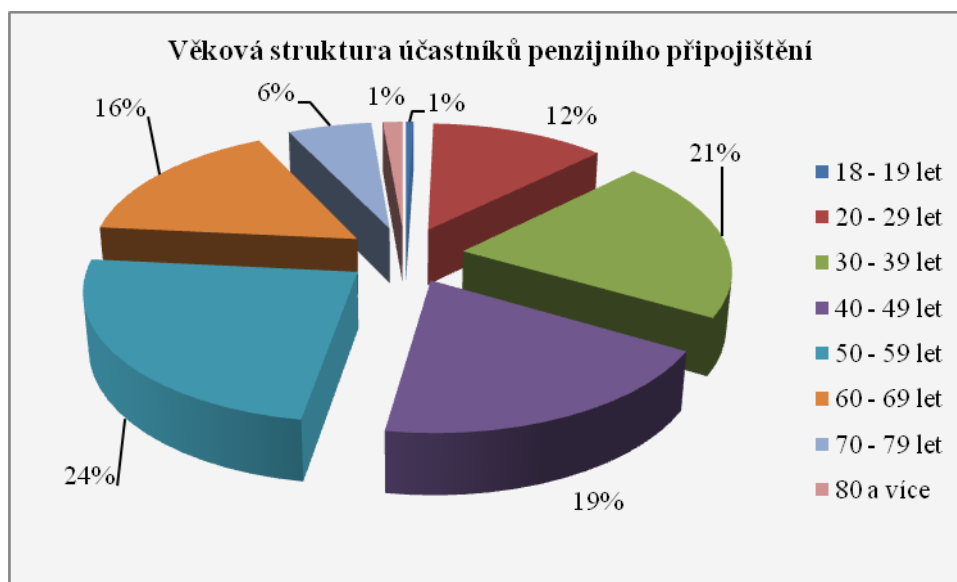
12.4 Penzijní připojištění

Penzijní připojištění pravidelně rok od roku vzrůstá. K 31. 12. 2007 bylo v penzijních fondech evidováno téměř 3,94 mil. účastníků. Největší nárůst byl ve věkové kategorii 18-19 let o 29,96%. Což signalizuje zájem mladé generace o spoření na svou budoucnost. Došlo i k růstu připojištění v nejvyšší věkové kategorii (o 19%), zde byl ale produkt využit spíše ke krátkodobému spoření než k zabezpečení na penzi.

V roce 2008 bylo penzijně připojištěno 4,21 mil. účastníků, což je ve srovnání s rokem 2007 nárůst přibližně o 7 %. V roce 2009 byl počet neukončených penzijních připojištění 4,39 mil. S rostoucím počtem penzijních připojištění v uplynulých letech narůstá též objem státních příspěvků poskytovaných za státního rozpočtu. V roce 2009 tento objem činil 5,3 mld. Kč. Zisk penzijních fondů k 31. 12. 2009 byl ve výši 2,62 miliardy Kč, což bylo 3,7x více než v roce předešlém. Největší část finančních prostředků byla umístěna v dluhopisech (81,5 %), dále pak v menší míře na termínovaných vkladech (11,3 %) a v akciích (3,1 %). Účastníci tedy preferovali konzervativní investiční politiku.

Tab. 3. Vývoj státních příspěvků k penzijnímu připojištění [vlastní zpracování]

stav k 31.12	2007	2008	2009
mld. Kč	4,651	5,088	5,347

Graf 5. Věková struktura účastníků penzijního připojištění [vlastní zpracování]

12.5 Životní pojištění

Životní pojištění bylo v minulosti formou spoření, která u českých domácností nebyla příliš častá. S postupem času a změnami společenských hodnot se tento trend pojištění rozvíjel i u nás. Významného nárůstu dosáhl v roce 2007, kdy byl meziroční růst předepsaného životního pojištění 14,04 %, přičemž největšího nárůstu dosáhlo tzv. jednorázové placené životní pojištění. Po nadprůměrně úspěšném roce 2007 došlo k poklesu růstu předepsaného životního pojištění. I tak lze hodnotu 4,5 % považovat za stabilní a příznivou, když uvážíme, že byl finanční sektor oslaben celosvětovou finanční a ekonomickou krizí, která v lidech patrně mohla vyvolat zvýšené obavy z rizika majetkových ztrát.

I když došlo ke zpomalení dynamiky růstu trhu, rok 2009 byl opět ve znamení růstu vkladů životního pojištění. Lidé se s přicházející krizí více obávají, co by bylo s jejich rodinami v případě jejich úmrtí. Před finanční krizí si převážně lidé uzavírali pojistku, protože chtěli šetřit na budoucnost, v současnosti je zajímavá to, aby o své peníze nepřišli. Zajímají se tedy hlavně o garantované výnosy nebo tradiční kapitálové pojistky. Celkem se v roce 2009 vy-

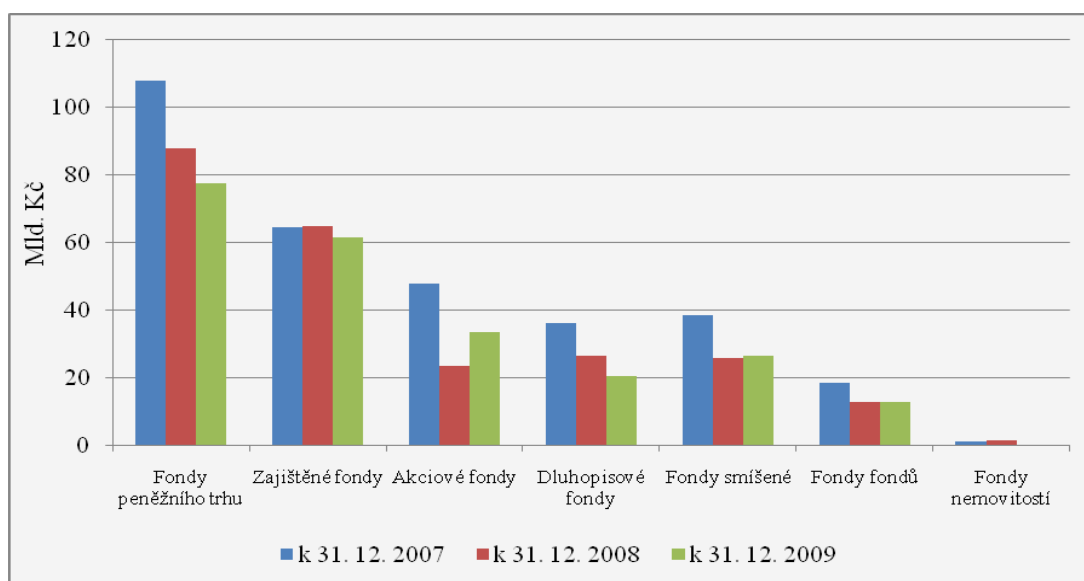
bralo 59 miliard korun na pojistném za životní pojištění a pojišťovny spravovaly 8 202 036 smluv.

Tab. 4. Tempo růstu trhu životního pojištění [vlastní zpracování]

Stav k 31.12.	2007	2008	2009
tempo růstu (v%)	14,4	4,5	5,1

12.6 Podílové fondy

V průběhu posledních let získávalo kolektivní investování oblibu u českých investorů. V roce 2007 byla hodnota držaných podílových fondů více než 315 miliard korun. Ve srovnání s předešlým rokem vzrostl objem těchto prostředků o 16 %. V roce 2008 došlo poklesu držaných podílových fondů téměř o 23 % na 243,88 miliard. Snížení zájmu lze přisoudit k propadu trhů po krachu investiční banky Lehman Brothers, kdy peněžní fondy nečekaně skončili v mínusu. Vzhledem k nízké inflaci a poměrně slušným úrokům na spořicíh účtech se většina investorů rozhodla méně riskovat a preferovat jistotu před větší šancí na výnos. V prvním pololetí 2009 se situace na trhu podílových fondů stabilizovala. Dá se říci, že finanční krize pomohla investorům lépe pochopit fungování kapitálových trhů. Pomalu se zvyšoval zájem klientů opět investovat, zejména ve čtvrtém čtvrtletí, kdy došlo k růstu majetku podílových fondů. Tento růst však neovlivnil zřetelně celoroční statistiky, kdy došlo k poklesu držaných podílových fondů o 3,84 %.

Graf 6. Vývoj rozdělení investic dle typů fondů [vlastní zpracování]

13 VÝVOJ CELKOVÝCH ÚSPOR DOMÁCNOSTÍ

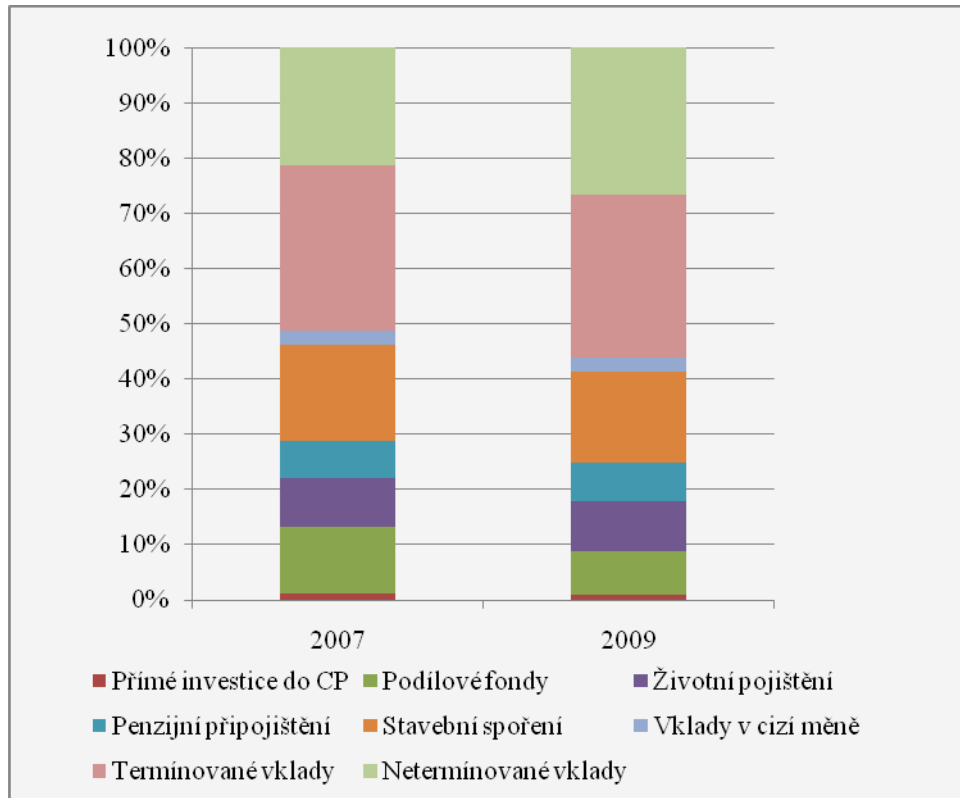
České domácnosti mají na běžných účtech v bankách více než 700 miliard korun, o 11 procent více než před rokem. Češi jsou národem hotových peněz a v současné době nechtějí své volné peníze investovat. Za posledních 12 měsíců suma vkladů domácností jen na běžných účtech narostla přibližně o 70 miliard Kč. Naproti tomu termínované vklady s určitou výpovědní lhůtou za stejné období vzrostly o 11,5 miliardy Kč a dosáhly úrovně 741 miliard korun. Lidé preferují co nejvyšší likviditu svých financí, výnosy je tolik nezajímají. Objem peněz, které Češi neumísťují na finančním trhu, ale drží doma, se podle ekonomů pohybuje kolem 60 miliard korun. Banky odhadují, že lidé mají asi 70 procent svého finančního majetku v hotovosti, v bankách nebo u stavebních spořitelců. Jen malou část investují do cenných papírů. Bude to trvat ještě několik let, než se chuť lidí investovat své volné peníze vrátí na úroveň před krizí. Na nárůsty majetku podílových fondů kolem 25 procent, jak tomu bylo v letech 2002 až 2007, můžeme zapomenout. To se opakovat nebude, zvyšování úspor ve fondech sice bude pokračovat ale mnohem pomaleji. [18]

Čistá finanční pozice tuzemských domácností, tedy jejich aktiva po odečtení dluhů v poměru k hrubému domácímu produktu (HDP), se loni zlepšila poté, co stoupla na více než 42 procent hrubého domácího produktu. Česku tak patří absolutní prvenství v regionu. Projevy globální krize jsou také podle banky v Česku mírnější než ve většině zemí střední a východní Evropy. Vysoký podíl bankovních vkladů v úsporách domácností spolu se stabilitou tuzemského finančního sektoru zabránily poklesu hodnoty finančních aktiv domácností v poměru k HDP, a to i v tom nejhorším roce 2008, kdy se žádná z okolních zemí stejně měřenému propadu nevyhnula.

Výhled pro období 2010 až 2011 naznačuje stabilitu finanční pozice českých domácností. Růst aktiv bude vzhledem k pomalému růstu ekonomiky spíše mírný a zřejmě nepřekročí v průměru šest procent ročně. Těžiště úspor zůstane v bezpečných bankovních produktech, zároveň ale budou domácnosti ve větší míře než jinde v regionu diversifikovat své úspory do akcií a jiných cenných papírů.

V Česku je pomalý přírůstek úspor domácností v penzijních fondech. Kvůli neexistenci penzijní reformy s povinným spořením zůstane Česko během následujících let jedinou zemí regionu, kde roční přírůstky aktiv penzijních fondů nedosáhnou dvojciferných hodnot. Celkově i v regionu se čisté finanční úspory domácností loni podle studie odpoutaly od minim

dosažených v roce 2008, a to díky růstu kapitálového trhu a vyšším výnosům z úspor. Odhaduje se, že na regionální úrovni se finanční aktiva domácností již vrátila k růstové tendenci, a to o více než 12 procent za minulý rok, přičemž dosáhla objemu 44 procent HDP. [32]

Graf 7. Vývoj struktury úspor obyvatelstva ČR [vlastní zpracování]

14 VÝVOJ NEJČASTĚJI ČERPANÝCH ÚVĚRŮ DOMÁCNOSTMI

Domácnosti každým rokem zvyšují své zadlužení. Na jednu stranu dluhy nechce mít nikdo, ale současná doba přináší tolik lákavých nabídek a výzev, na kterou většina občanů svými příjmy nedosahuje. Jinak řečeno, žít na dluh se stalo módním trendem současnosti. Reklamy finančních společností přímo nabádají k tomu, abychom za výhodných podmínek financovali své potřeby. Mezi nejčastěji využívané formy úvěrů patří úvěry spotřebitelské a na bydlení.

14.1 Spotřebitelské úvěry

14.1.1 Bankovní spotřebitelské úvěry

Objem bankovních spotřebitelských úvěrů neustále stoupá. V roce 2007 byla hodnota poskytnutých úvěrů včetně debetních zůstatků na BÚ 137,65 miliard korun. V roce 2008 měli domácnosti v této formě půjčeno 169 miliard korun a v roce 2009 185,50 miliard korun. Největší podíl, kolem 80 % na této výši měli neúčelové spotřebitelské úvěry. V tabulce č. 8 můžete shlédnout jednotlivý vývoj spotřebitelských úvěrů a jejich složek v letech 2007 – 2009.

Tab. 5. Vývoj jednotlivých složek spotřebitelských úvěrů [vlastní zpracování]

K 31. 12	2007	2008	2009
Spotřebitelské úvěry celkem (mld. Kč)	137,65	169,00	185,50
V tom :			
Debetní zůstatky na BÚ	11,68	11,18	11,77
Pohledávky z kreditních karet	10,98	14,05	16,19
Spotřebitelské účelové úvěry na zboží a služby	7,15	6,71	7,16
Spotřebitelské neúčelové úvěry	107,84	137,06	150,38

14.1.2 Nebankovní spotřebitelské úvěry

U nebankovních institucí se objem spotřebitelských úvěrů snižuje. V rámci protikrizových opatření došlo ke zpřísnění podmínek poskytování. Klienti jsou mnohem více prověřováni, což je pochopitelné, jelikož žádná společnost si nepřeje klienta, který by si vzal úvěr a neměl jej z čeho zaplatit. Každá nebankovní finanční společnost pojala zpřísnění kritérií vyhodno-

cování svých klientů jiným způsobem. V tabulce 7. můžete vidět srovnání sankcí z prodlení u vybraných finančních společností.

Tab. 6. Srovnání sankcí z prodlení [vlastní zpracování]

Finanční společnost	Sankce z prodlení
Ferratum	10% za každý započatý týden z půjčené částky, minimálně však 250,-
Finpomoc	úrok 0,5 % z dlužné částky za den + více než 10 dní prodlení 7 násobek měsíční splátky
Smart Finance	0,1 % denně + 20 % z dlužné částky, min. 2.000 Kč
ACM Money	1 – 15 dní prodlení 200 Kč za den, více než 15 dní 100 Kč za den
Cetelem	úrok 0,08 za den + 8 % z dlužné splátky za každý měsíc
Cofidis	úrok podle zákona (k 1.9. 2009 to bylo 0,02%) + pokuta 12 % z dlužné splátky za měsíc
Home Credit	úrok 0,08 % z dlužné částky za den, nejméně však 360,- Kč, více než 7 dní - smluvní pokuta ve výši 15 %. Společnost je oprávněna klientovi vyúčtovat poplatek za upomínku ve výši 120,- Kč v případě první upomínky a 360,- Kč v případě druhé a další upomínky. Upomínku je společnost oprávněna zaslat také prostřednictvím telefonického spojení, sms zpráv a internetu.
Profi Credit	do 15 dní 8 % z dlužné splátky, více než 30 dní + 13% z dlužné splátky
Providen Financial	úrok podle zákona (k 1. 9. 2009 to bylo 0,02% z dlužné částky za den)

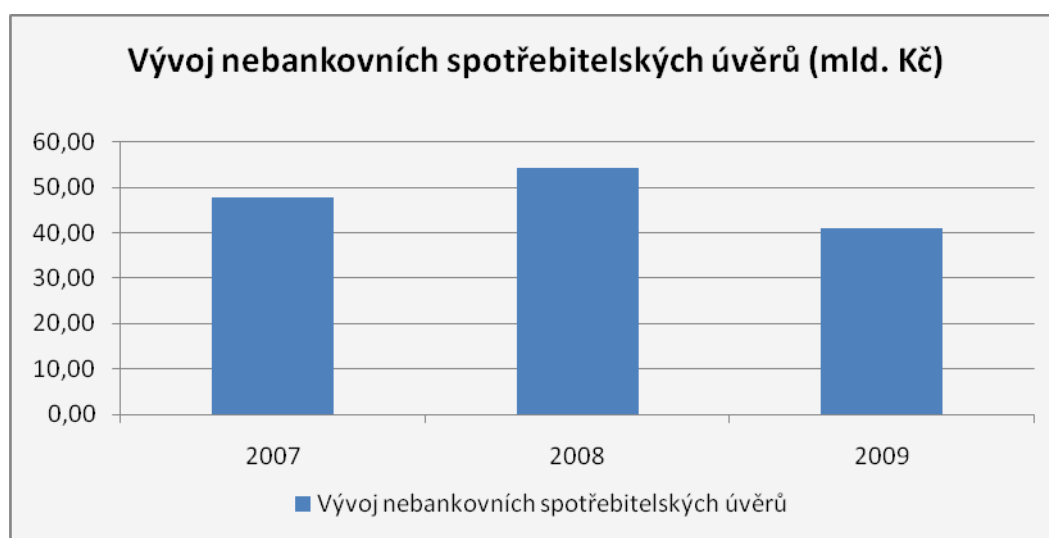
V r. 2009 došlo v důsledku omezování výdajů domácností a snižování jejich úvěrovatelnosti ke značnému meziročnímu snížení objemu prostředků poskytnutých nebankovními společnostmi prostřednictvím spotřebitelských úvěrů. V tomto období je poskytovalo 26 členských společností ČLFA (včetně řady leasingových společností, které je poskytují dodatkem k leasingovým produktům).

Celkem členské společnosti ČLFA v r. 2009 poskytly úvěry pro osobní potřebu ve výši 41,06 mld. Kč, což představuje snížení proti r. 2008 o 24,5 %. V průběhu r. 2009 byly spotřebitelské úvěry poskytovány rovnoměrně (10,1 mld. Kč v 1. čtvrtletí; 10,4 mld. Kč ve 2. čtvrtletí; 10,2 mld. Kč ve 3. čtvrtletí; 10,36 mld. Kč ve 4. čtvrtletí).

Spotřebitelské úvěry členů ČLFA byly vloni poskytovány ve formě osobních půjček (9,96 mld. Kč - 24,3 % z celkového objemu spotřebitelských úvěrů), revolvingových úvěrů (18,07

mld. Kč - 44%) a financování v místě prodeje (13,03 mld. Kč - 31,7 %). Došlo k výraznému meziročnímu posílení podílu revolvingových úvěrů především na úkor osobních půjček.

V r. 2009 uzavřely členské společnosti ČLFA celkem 1.100.339 smluv o spotřebitelských úvěrech (349.319 osobních půjček, 269.129 revolvingových úvěrů a 481.891 úvěrových a splátkových smluv v rámci financování v místě prodeje). V rámci tohoto počtu bylo uzavřeno 165 nebankovních spotřebitelských úvěrů na pořízení nemovitosti. Proti r. 2008 došlo k poklesu počtu úvěrových smluv o 455.336. V portfoliu členských společností ČLFA bylo na konci r. 2009 2.393.382 smluv o spotřebitelských úvěrech. Pohledávky z běžících smluv o spotřebitelských úvěrech dosáhly na konci r. 2009 74,9 mld. Kč. [19]

Graf 8. Vývoj nebankovních spotřebitelských úvěrů [vlastní zpracování]

Dne 10. května 2010, podepsal prezident Václav Klaus novelu zákona o spotřebitelském úvěru. Tato předloha kromě harmonizace s evropskou směrnicí usnadní předčasné splacení úvěru a umožní odstoupit od smlouvy do 14 dnů od jejího uzavření, aniž by věřitel mohl uplatnit nějakou sankci. Dále novela přinese povinnost věřitele nebo zprostředkovatele poskytnout všechny informace, které musí spotřebitel obdržet v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy. Dalšími novinkami je povinnost uvádět informace pod čarou stejně výrazně jako běžný text. Věřitel bude mít též povinnost zjistit, jak je na tom potenciální spotřebitel se splácením úvěru, jelikož dochází k přehnanému zadlužování. Též má dojít i k rozšíření působnosti finančního arbitra, tak aby tato instituce mohla vstupovat i do sporů mezi věřitelem a spotřebitelem už při nabízení nebo poskytování úvěru.

14.2 Úvěry na bydlení

Úvěry na bydlení tvoří přes 70 % objemu úvěrů poskytnutých obyvatelstvu od roku 2002. Největšího růstu dosáhly v roce 2007, kdy byl nárůst téměř 140 miliard korun. V letech 2008 – 2009 se tento nárůst snižoval, nicméně tvořily úvěry na bydlení opět 65 – 70 % z celkového objemu úvěrů poskytnutých domácnostem. Mezi nejvyužívanější způsoby financování bydlení se řadí hypoteční úvěr a úvěr ze stavebního spoření.

14.2.1 Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěry jsou důležitou součástí rozvoje bytové výstavby v České republice. V roce 2007 dlužily domácnosti bankám z těchto úvěrů 333,55 miliard korun. Rok 2008 přinesl v meziročním srovnání pokles přírůstku o 33,3 %. Důsledek tohoto snížení lze spatřit v posledním čtvrtletí roku 2007, kdy byl meziroční nárůst 69,6 %. Nejspíše došlo k tzv. snaze spotřebitelů se předzásobit a vyhnout se tak důsledkům daňových reforem v roce 2008 (zvýšení DPH na stavební práce). Došlo také ke zvýšení úrokových sazeb souvisejících s hypotečními úvěry, což lze zpozorovat v grafu 6., který zobrazuje vývoj souvisejících úrokových sazeb v daných letech. Ještě v létě 2008 bylo možné sledovat souvislost mezi ukazateli 2T repo a hypindex⁵. Nicméně v září téhož roku došlo ke snížení sazeb ČNB. Banky reagovali na tuto záležitost zpřísněním posuzování rizik vyplívajících z poskytnutých úvěrů a požadovali zvýšení rizikové prémie, což vedlo ke stagnaci sazby hypindex a zvýšení rozpětí mezi těmito sazbami.

Za další faktory oslabující dynamiku růstu hypotečních úvěrů, lze považovat zpomalení růstu reálných příjmů nebo také situaci na zahraničních trzích s nemovitostmi, především v USA.

Rok 2009 přinesl postupnou stabilizaci trhu hypotečních úvěrů. V průběhu roku došlo opět ke zvýšení objemu poskytnutých hypoték, zejména v posledním čtvrtletí. Největší zájem klientů projevovali o hypoteční úvěry s pětiletým fixačním obdobím. Počátek roku 2010 přinesl opět pokles úrokových sazeb na hladinu dvouletého minima. Hypoteční banky zjišťu-

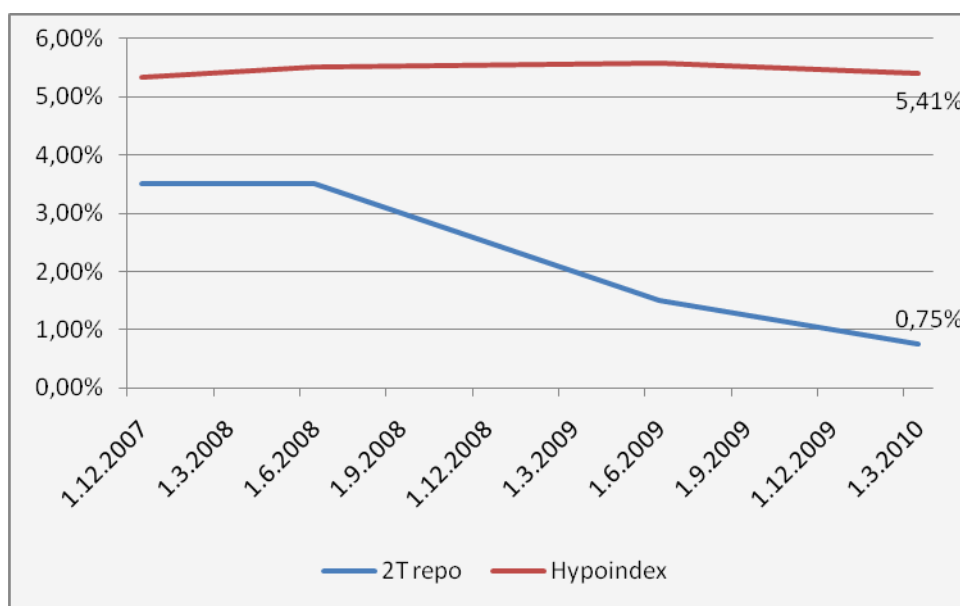
---

⁵ Ukazatel FINCENTRUM HYPOINDEX je vážená průměrná úroková sazba, za kterou jsou poskytovány v daném kalendářním měsíci nové hypoteční úvěry pro fyzické osoby

jí, že začínají být problémy s těmito produkty. Příliš přísné podmínky poskytování hypoték a vysoce nastavené sazby odrazují klienty. Dochází ke zmírnění nároků na klienty a snížení sazeb. Došlo též k výraznému přiblížení úrokových sazeb mezi jednotlivými fixacemi. Banky se snaží nalákat klienty různými akcemi, jako například 100 % slevou na poplatek za vyřízení úvěru nebo za vedení úvěrového účtu. Velký potenciál mají pro bankovní domy klienti, kterým skončilo období fixace a stávající poskytovatel úvěru jim nabízí mnohdy nevýhodné podmínky, pro banky jsou tito klienti velmi atraktivní, tudíž se je snaží výhodnějšími nabídkami „přebrat“ s výhodnou nabídkou refinancování.

Tab. 7. Vývoj hypotečních úvěrů [vlastní zpracování]

k 31. 12.	2007	2008	2009
mld. Kč	333,55	397,11	554,17

Graf 9. Vývoj úrokových sazeb 2T repo a hypoindex [vlastní zpracování]

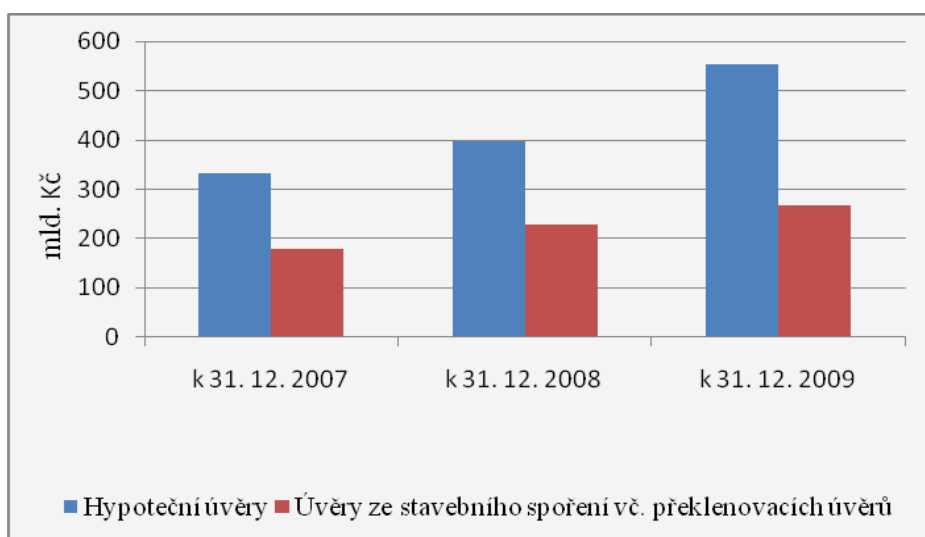
14.2.2 Úvěr ze stavebního spoření

S nárůstem zájmu o hypoteční úvěry musely stavební spořitelny přizpůsobit své nabídky, aby byly konkurence schopné. Začali nabízet úvěrové produkty, které nebyly vázány na naspořenou částku na smlouvě o stavebním spoření, a umožnili úvěr čerpat ihned po doložení souvisejících dokladů a možnost využít předčasných splátek bez sankcí. V současné době

tyto výhody ale poskytují i některé hypoteční banky, tudíž je zcela na klientovi, kterou z variant zvolí. Vždy je nejlépe nechat si udělat detailní propočet všech poplatků, které se nás po dobu splácení budou týkat a vědět kolik celkem zaplatíme.

Celkový objem úvěrů ze stavebního spoření stabilně narůstá. V roce 2007 domácnosti čerpali úvěry ze stavebního spoření v hodnotě 179,3 miliardy korun. V roce 2009 tato částka dosahovala 267 miliard korun.

V grafu č. můžeme vidět poměr mezi poskytnutými úvěry ze stavebního spoření a úvěry hypotečními v letech 2007 - 2009. Ve všech sledovaných letech převládají hypoteční úvěry. Klienti spíše preferují tuto možnost, jelikož překlenovací úvěry bývají dražší z pohledu celkových úroků. Především u úvěrů s dlouhou splatností mohou tyto úroky značně převyšovat úroky hypotéky. Dále pak u překlenovacího úvěru má splácení složitější konstrukci, tudíž je s ním spojeno i více poplatků.

Graf 10. Vývoj vybraných úvěrů na bydlení [vlastní zpracování]

15 STRUKTURA A VÝVOJ ZADLUŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ

Celkové zadlužení domácností u bank a nebankovních finančních institucí za uplynulých devět let vzrostlo osminásobně. V roce 2000 velká část zadlužení náležela živnostem, téměř dvě třetiny. V současné době se tento poměr výrazně změnil. Domácnosti dluží přes 90% z objemu půjček. Z makroekonomického hlediska je však prozatím situace českých domácností v rozumné míře. Zadluženost v roce 2007 dosáhla dle údajů ČNB částky 875,3 miliard korun a tempo růstu zadlužení stoupl o 6 %. Hlavní podíl z této částky mají úvěry na bydlení. Nárůst zájmů lze pozorovat u spotřebitelských úvěrů. Klienti si je oblíbují čím dál více vzhledem k jejich dostupnosti a všestrannému využití.

V roce 2008 dosáhly celkové dluhy zhruba jednoho bilionu korun, což je o 17 % více předšlý rok. I nadále, lze považovat zadlužení za zdravé, jelikož se domácnosti zadlužovali především z důvodu řešení bytových potřeb. Celkově vzrostly úvěry na bydlení o 104 miliard korun a úvěry na spotřebu o 37 miliard korun. V porovnání s meziročním tempem růstu v minulém roce tyto kategorie zaznamenaly poklesu. Úvěry na bydlení přibližně o 17 % a spotřebitelské úvěry o 12 %.

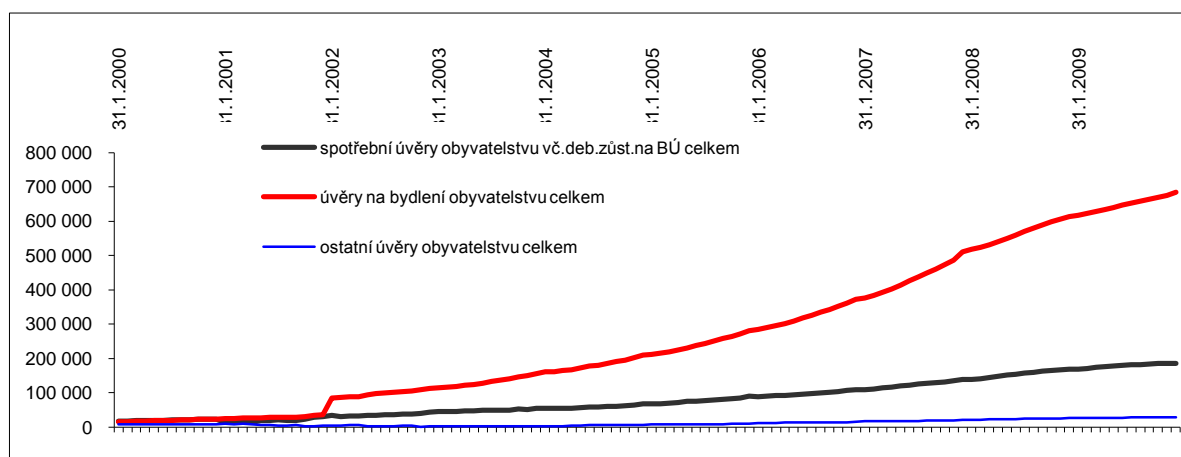
České domácnosti dlužily koncem roku 2009 bankám téměř bilion korun (973,5 mld. korun). Mimoto měly od ostatních poskytovatelů aktiv napůjčováno podle statistik leasingových společností a ostatních finančních zprostředkovatelů (společnosti splátkového prodeje) dalších 104,1 mld. korun. Proti roku 2000 se zadluženost domácností zvýšila osmkrát. I přes prudký růst dluhů je relativní zadluženost českých domácností - podle stavu půjček v poměru k příjmům domácností vyjádřených jejich hrubým disponibilním důchodem - téměř o polovinu nižší než v eurozóně. Tato relativní zadluženost stoupla v ČR za období 2000-2008 ze 13 % na 49,6 %. Objemy úvěrů obyvatelstva na bydlení (684 mld. korun) koncem roku 2009 se velmi přiblížily objemům jeho termínovaných vkladů u bank (734,4 mld. korun). Rizika jsou zatím nízká. [22]

Počínaje lednem 2003 až do poloviny roku 2008 neklesly meziroční čisté přírůstky⁶ úvěrů

---

⁶ K výsledným přírůstkům úvěrů nedochází pouze prostřednictvím nových půjček a splátek stávajících dluhů, ale je v nich promítnuto i přecenění a odpis nesplatitelných úvěrů. V úhrnu jde pak v rozdílu původního a nového stavu o „čisté přírůstky úvěrů“, jimiž se v dalším textu rozumí uvedená změna.

obyvatelstvu pod hranici 30 procent. Teprve počínající krizová situace v ekonomice ústící do technické recese ve čtvrtém čtvrtletí 2008 a prvním čtvrtletí 2009 oslabila i tempo růstu úvěrů poskytovaných bankami obyvatelstvu, a to z +29,6 % v červenci 2008 na +11,1 % v prosinci 2009. Kromě snížených temp růstu vypovídají o ochlazování na trhu s úvěry na bydlení i meziroční změny jejich stavů – jestliže za rok 2008 „přibylo“ 102,7 mld. úvěrů na bydlení, v roce 2009 pouze 71,7 mld. korun. Zcela výjimečný byl přírůstek stavů půjček na bydlení v roce 2007, kdy stouply o téměř 140 mld. korun. Nárůsty objemů úvěrů obyvatelstvu na bydlení ve srovnání se s dalšími typy půjček ve struktuře úvěrů tomuto segmentu ukazuje graf 11. [40]

Graf 11. Vývoj jednotlivých typů úvěrů obyvatelstvu (v mil. korun) [22]

15.1 Příčiny rostoucí zadluženosti

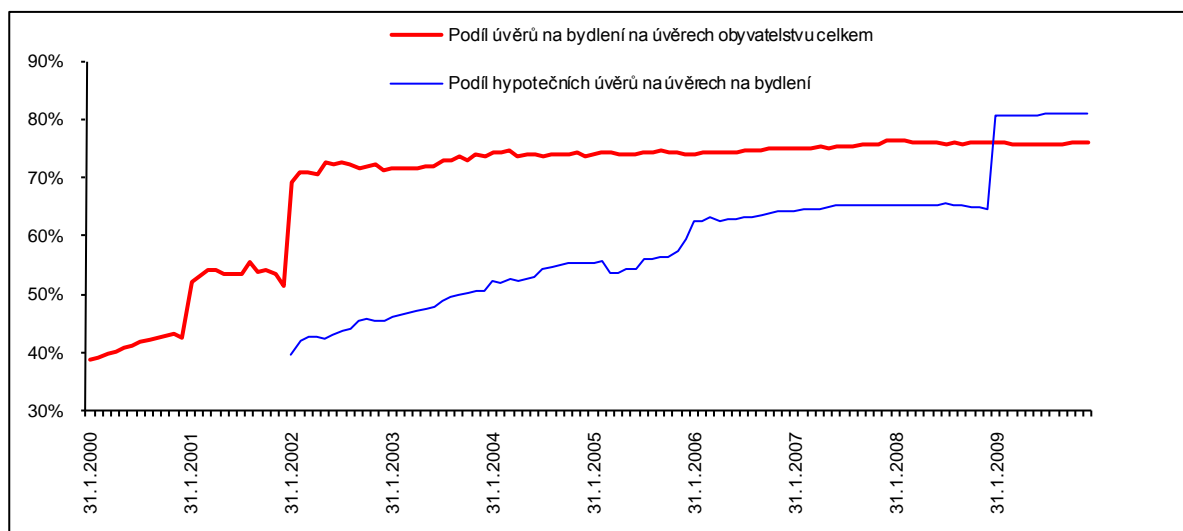
Příčiny růstu dluhů českých domácností jsou známé. Preference spotřeby vedla k výraznému růstu spotřebních výdajů, které domácnosti neuskutečňovaly pouze prostřednictvím svého disponibilního důchodu, ale rovněž z vypůjčených peněz. Např. výdaje na konečnou spotřebu byly v roce 2008 o 59 % vyšší než v roce 2000 a jejich objem se přiblížil 2 bilionům korun (1 804 mld. korun). V reálném vyjádření stouply za tu dobu nejrychleji především výdaje na spotřebu telekomunikačních služeb (např. v roce 2000 připadalo na 100 českých domácností 42 mobilních telefonů, v roce 2008 už 188), vzdělání a zdraví. Nejpomaleji na-

opak rostly výdaje na bydlení a služby s ním spojené. Výdaje za potraviny se zvýšily o pětinu.

Dalším motivem českých domácností k zadlužování byl růst životního standardu – či úsilí o něj – a zvyšování reálné mzdy. Za období 2000-2008 došlo podle strukturálního šetření mezd k významné změně v rozvrstvení mezd zaměstnanců, přičemž procentní podíl těch, kteří berou nižší než vykázanou průměrnou mzdu, zůstává zhruba zachován. V roce 2000 činila průměrná nominální mzda zaměstnanců 15187 korun, ovšem nejčtenější skupina (33 %) pobírala mzdu mezi 10 tis. až 14 tis. korun. Přitom 63,7 % zaměstnanců mělo nižší než průměrnou mzdu. Zlepšení v příjmech vedlo mnoho domácností k přesvědčení, že s rostoucí mzdou je možné splácet hypoteční úvěry a vybavovat pořízené domy a byty předměty dlouhodobé spotřeby, k čemuž také v hojné míře docházelo.

Dalšími motivačními stimuly pro růst zadluženosti byl již naznačený příklon k vlastnickému bydlení, účinný marketing finančních zprostředkovatelů a snadná dostupnost peněz. Úrokové míry úvěrů na bydlení zůstávaly prakticky po celé sledované období na nízké úrovni a sazby hypotečních úvěrů nezvýšilo výrazně ani období silného hospodářského útlu české ekonomice se sílícími riziky. Příčinou bylo vysoce konkurenční prostředí hypotečních bank. [22]

Výrazným rysem v zadlužování českých domácností je kromě rychlosti i přetrvávající silná dominance úvěrů na bydlení. Jsou poskytovány především bankami a stavebními spořitelny v produktech hypotečních úvěrů a řádných či překlenovacích úvěrů ze stavebního spoření. Jen z velmi malé části (3,8 %) do nich patří i spotřebitelské úvěry na nemovitosti. Prakticky od roku 2002 převyšují úvěry na bydlení 70 % celkového objemu úvěrů obyvatelstvu.

Graf 12. Podíl úvěrů na bydlení na celkových úvěrech obyvatelstvu a podíl hypotečních úvěrů na úvěrech na bydlení (v %)[22]

15.2 Pokud nezvládáme splácet své závazky

Pokud domácnost nemůže splácet své dluhy, neměla by situaci přehlížet a jednat dokud je to možné. Přehlížení sice situaci oddálí, ale do budoucna to může mít katastrofální následky. V současné době jsou pro domácnost tři možnosti. Pokud má více úvěrů může využít nabídek sloučení všech úvěrů v jeden, tedy tzv. konsolidovat své splátky. Pokud se naskytá v situaci, která již konsolidaci neumožní a dluhy ji přerostly „přes hlavu“ může využít možnost oddlužení. Tuto možnost jim dává insolvenční zákon, který platí od 1. ledna 2008. V případě, že neuspějí ani v této možnosti, je zde poněkud razantní, ale o to efektivní forma, exekuce.

15.2.1 Konsolidace úvěrů

Dle finanční společnosti Cetelem, člena mezinárodní skupiny BNP Paribas, má být letos velký zájem právě o půjčky, které slouží ke sloučení úvěrů. Za poslední 4 měsíce roku 2009 zaregistrovali zvýšený zájem klientů o tento typ půjček, meziročně až 45 %. Domácnosti hlavně láká možnost sjednotit si všechny půjčky do jedné a zjednodušit si tak administrativu kolem ostatních splátek a poplatků s nimi spojených. Splácet mohou v některých případech i

o 50 % méně. Většina bank nezkonsoliduje všechny typy úvěrů. Nejčastěji odmítané jsou kontokorenty a kreditní karty.

15.2.2 Insolvence

Návrh na oddlužení může podat každý, kdo není podnikatelem a je v úpadku nebo v úpadku hrozícím. Zároveň je schopen svým nezajištěným věřitelům splatit jednorázově nebo ve splátkách nejméně třicet procent jejich pohledávky.

Zhoršující se hospodářská situace, kterou firmy začaly citelně zaznamenávat ve čtvrtém čtvrtletí loňského roku, dopadá od pololetí letošního roku i na fyzické osoby. Zejména ztráta zaměstnání má za následek, že řada osob nezvládá splácet své dluhy a situaci se snaží řešit oddlužením. O oddlužení v roce 2009 požádalo 3330 osob, u 2144 případů bylo oddlužení povoleno, tedy téměř 65% všech žádostí. Rekordní počet žádostí o oddlužení byl podán v prosinci, kdy o oddlužení požádalo celkem 496 osob. Počet insolvenčních návrhů fyzických osob (spotřebitelů) překračuje od listopadu 2009 počet insolvenčních návrhů firem. Oddlužení probíhá buď formou zpeněžení majetku dlužníka, nebo plněním splátkového kalendáře, kdy dlužník musí během 5 let splatit věřitelům alespoň 30% dluhu. Pokud dlužník není schopen řešit úpadek oddlužením, je prohlašován konkurz. V letošním roce tomu tak bylo ve 378 případech. [40]

Růst insolvenčních návrhů u fyzických osob – spotřebitelů předčil očekávání. Únorový meziroční nárůst o 192% byl v březnu opět překonán. Počet insolvenčních návrhů v březnu vzrostl o 264% oproti loňskému období. O oddlužení požádalo v březnu 2010 747 osob, což je opět nejvyšší číslo od platnosti nového insolventního zákona. Ve 463 případech bylo oddlužení povoleno.

Minimálně do pololetí 2010 Creditreform očekává další růst insolvenčních návrhů. U osobních bankrotů budou pokračovat stejné tendence, tzn. dynamický nárůst, který bude převyšovat hodnoty firemních bankrotů. [28]

15.2.3 Exekuce

Jak vyplývá z alarmujících statistických údajů Exekutorské komory a Ministerstva spravedlnosti, bylo v loňském roce nařízeno 718.000 exekucí, což je o necelých 30 % více než v roce předešlém, kdy bylo nařízeno 427 800 exekucí.

Exekuce se stávají trendem, běžným řešením platební neschopnosti či neochoty dlužníka platit své dluhy. Mít dluhy je normální, nesplácet dluhy však má své důsledky. Od roku 2001 do současnosti bylo nařízeno více než 2,5 milionu exekucí, dá se říci, že exekuce se dnes dotýká každého. I když se člověk nesetká s exekucí osobně, téměř každý má ve svém okolí někoho, kdo tuto nepříjemnou osobní zkušenost již zažil; z Centrální evidence exekucí je patrné, že stále více dlužníků zažívá tuto zkušenost opakovaně. Přesto jsme stále svědky obrovského údivu dlužníka, pokud se věřitel rozhodne domáhat se svých peněz prostřednictvím soudního exekutora.

Je potřeba apelovat i na příslušné státní orgány, aby hledaly příčiny alarmujícího nárůstu počtu exekucí. Nikdy nebude v justici dost peněz, pokud bude narůstat počet soudních řízení. Je načase zamýšlet se nad tím, proč se věřitelé v takové míře obracejí na soudy, proč dlužníci nerespektují pravomocná soudní rozhodnutí, proč se vlastně lidé tak zadlužují, když nejsou schopni své dluhy splácet, proč podléhají klamavé reklamě na všechno možné, proč ztěžují svou finanční situaci uzavíráním nevýhodných smluv s poskytovateli spotřebitelských úvěrů a s tzv. oddlužovacími společnostmi. [36]

15.3 Zásady „zdravého“ zadlužení pro domácnost

Zadlužování je v současné době problémem. Každý kdo zvažuje využít nabídky úvěru, by si měl uvědomit, že úvěr je „dobrý sluha, ale zlý pán“! Především je podstatné chránit a vzdělávat před předlužením mladou generaci. Dnešní doba se hodně přizpůsobuje západoevropskému a americkému standartu, který vede k méně konzervativnímu zacházení s penězi. Vhodné by bylo zavedení finančního vzdělávání pro studenty již na základních školách. Finančně zodpovědná domácnost by se měla chovat alespoň následujícím způsobem:

- vytvořit si finanční rezervu ve výši pěti násobku čisté mzdy živitele rodiny,
- pokud se rozhodne zadlužit, je třeba přemýšlet nad tím, jaká bude délka splácení,
- splátky úvěru by neměly přesahovat 35 % - 40 % příjmu domácnosti,
- nečerpat úvěr na věc nebo požitok (dovolená), jehož životnost je kratší než délka splácení,
- v případě čerpání úvěru využít nabídky bankovních domů než nebankovních institucí,

- nebrat si žádnou půjčku ani nákup na splátky, pokud ručí za půjčku známému, jehož finanční situaci neznáte dobře,
- zvážit nákup na splátky nebo půjčku v případě, když v době splátek nejsou v jejím rozpočtu žádné výdaje, který je možné uhradit až po skončení nových splátek,
- pokud není úvěr schopna splácet, neměla by si půjčovat další peníze na vyrovnání dluhu, nýbrž se snažit domluvit přímo s věřitelem
- důkladně si přečíst úvěrovou smlouvu i se smluvními a v případě nesrozumitelnosti nepodepisovat a zajít se poradit do občanské poradny.

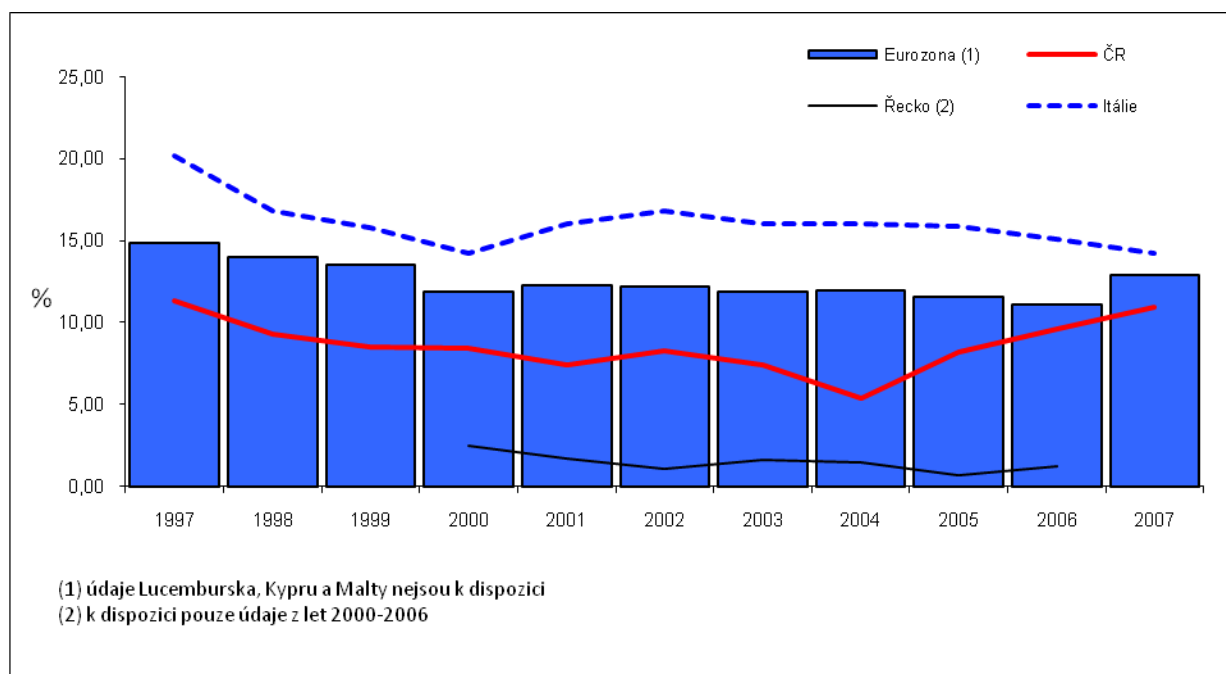
Nikdy nepodceňujte život s dluhy, je důležité mít je stále pod kontrolou, jelikož při problémech se splácením není ohrožen jen daný jedinec, ale i celá jeho rodina.

16 SROVNÁNÍ S ČLENSKÝMI STÁTY EUROZÓNY

Členy eurozóny jsou země Evropské unie, které vstoupily do třetí fáze Evropské měnové unie (EMU) a přijaly jako svou měnu euro. Členy eurozóny je 16 zemí Evropské unie: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko a Španělsko. Data, která jsou použita ke srovnání zadluženosti a úspor s těmito zeměmi, čerpají z údajů ČSÚ (Českého statistického úřadu) a Eurostatu.

16.1 Srovnání s relativními úsporami domácností

Hladina celkových disponibilních úspor domácností České republiky poklesla z 11 % v roce 1997 na 8,8 v roce 2007. Česká republika ve srovnání s průměrem zemí eurozóny dosahuje nižších hodnot. Nejvyšší míry disponibilních úspor v roce 2007 dosahovaly domácnosti Německa 16,7 %, Rakouska 16,3 % a Francie 15,6 %. V grafu 11. můžeme vidět srovnání disponibilních úspor domácností eurozóny s domácnostmi ČR. Nejnižších úspor za období 1997 až 2007 z EU 16 dosahovali domácnosti Řecka a nejvyšších úspor domácnosti Itálie. Česká republika se v posledních letech řadí k lepšímu průměru ve státech eurozóny.

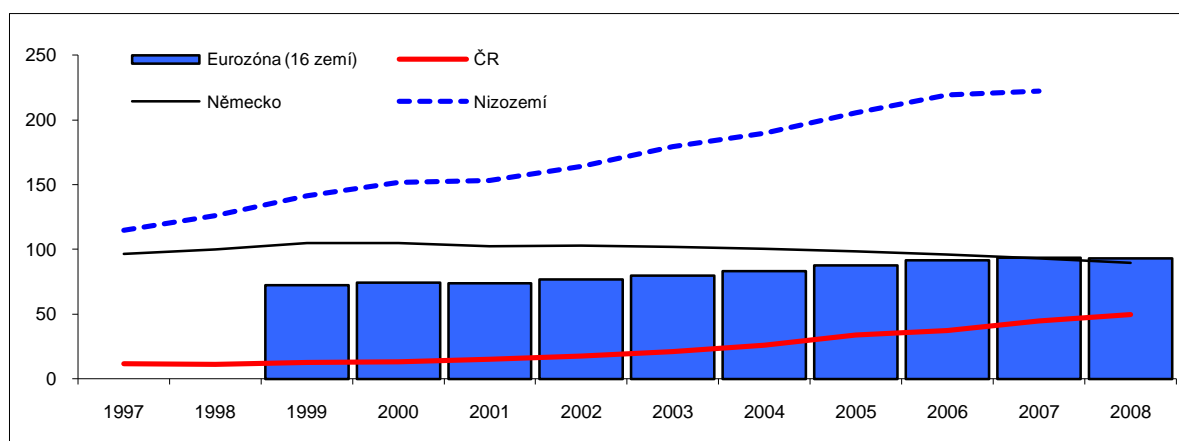
Graf 13. Úspory domácností ve vybraných zemích a eurozóně (podíl k hrubému disponibilnímu příjmu domácností) [vlastní zpracování]

16.2 Srovnání s relativní zadlužeností domácností

Celková zadluženost českých domácností v poměru k jejich hrubému disponibilnímu důchodu stoupla z 11,7 % v roce 1997 na 49,6 % v roce 2008. Převážná část dynamiky tohoto procentního přírůstku se odehrávala po roce 2004 - jestliže za období 1997 - 2003 stoupla relativní zadluženost českých domácností o 9,2 procentního bodu, za roky 2004 - 2008 o 28,8 p.b.

Pokud srovnáme vývoje relativní zadluženosti českých domácností a uskupení zemí platících eurem, je zde patrný rozdíl nejen v úrovni této relativní zadluženosti, ale i v její dynamice, což znázorňuje graf 10. V eurozóně představovaly v roce 1999 dluhy domácností téměř tři čtvrtiny (72,3 %) jejich ročního hrubého disponibilního důchodu, v ČR 12,3 %. V roce 2008, za nějž jsou zatím k dispozici srovnatelná data, se zadluženost domácností v eurozóně již téměř přiblížila (93,2 %) jejím ročním příjmům vyjádřeným jako hrubý disponibilní důchod, v ČR pak dosáhla téměř poloviny těchto příjmů (49,6 %). [22]

Graf 14. Míra hrubé zadluženosti domácností ve vybraných zemích a eurozóně (stavy půjček k hrubému disponibilnímu důchodu domácností v daném roce) [22]

Z toho plyne, že tempo růstu dluhů českých domácností v podobě relativní zadluženosti bylo za roky 1999-2008 téměř dvojnásobné ve srovnání se zeměmi eurozóny, ovšem úroveň této relativní zadluženosti je stále zhruba poloviční (v ČR dosahuje 53,3 % relativní úrovně zadluženosti domácností v EU 16). [22]

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo analyzovat a zhodnotit současný stav vývoj úspor a zadluženosti českých domácností v letech 2007 až 2009.

Vývoj úspor domácností se v posledních letech ubíral poněkud konzervativním směrem. Před finanční krizí se lidé neobávali investovat a masivně využívali alternativní formy úspor. Krize ale vedla domácnosti k převodu části svých úspor z rizikovějších produktů do pojištěných bankovních vkladů. Je to důsledek vyšší opatrnosti, kterou mají v době hospodářské krize a zejména strach ze ztráty zaměstnání. Většinu svých peněz lidé ukládají na depozitních produktech, zejména na běžných účtech a účtech spořicíh, které se v posledních letech svými úroky vyrovnali termínovaným vkladům. Z absolutního hlediska se nejméně dařilo podílovým fondům, které dynamicky nejméně atraktivní formou úspor českých domácností a dosáhly v roce 2009 poklesu o 4 % ve srovnání s rokem 2007. Největšího nárůstu ve sledovaném období zaznamenaly netermínované vklady 6 %, které vzhledem k rostoucí oblíbě spořicíh účtů dosahovaly svou výnosností na úroveň termínovaných vkladů. Vzhledem k tomu, že velká část úspor míří do konzervativních produktů s krátkodobým investičním horizontem, ohrožují české domácnosti své zabezpečení v penzi. V souvislosti s tímto problémem je třeba udělat různé kroky formou reforem v daném resortu.

Aktuální trend zvyšujícího se zadlužování domácností odpovídá současným ekonomickým podmínkám. S tím jsou spojena i opatření bank, které zvyšují svá kritéria pro získávání půjček, jelikož se zvyšuje počet domácností, nezvládajících splácet své závazky. I když tempo zadlužování je v celku vysoké, můžeme být prozatím v klidu. České domácnosti zvládají své bankovní úvěry splácet dobře. Z makroekonomického hlediska lze považovat zadlužení za „zdravé“, jelikož největší podíl na zadlužování domácností mají úvěry na bydlení. Ve sledovaných letech tvořily tyto úvěry přes 65 % z celkového objemu úvěrů. Vývoj na trhu nebankovních spotřebitelských úvěrů, byl ovlivněn v důsledku omezení výdajů domácností a snížení jejich úvěrovatelnosti. Meziročně došlo k poklesu 24,5 % v objemu prostředků poskytnutých nebankovními finančními institucemi. Bankovní spotřebitelské úvěry se naopak těší oblíbě více klientů, zejména neúčelové spotřebitelské úvěry. Nejčastěji si domácnosti půjčují mezi 50 – 110 tis. Kč.

Příčiny, které vedou domácnosti k vyššímu zadlužování, jsou například kvůli vysokým výdajům na spotřebu. Vůbec nejrychleji rostly výdaje na telekomunikační služby, vzdělání a

zdraví. Účinný marketing zprostředkovatelů a snadná dostupnost peněžních prostředků. Příklon k vlastnímu bydlení a nízké úrokové sazby úvěrů podporovali domácnosti v dalším zadlužování. Dalším motivem českých domácností k zadlužování byl růst životního standardu a zvyšování reálné mzdy.

V posledních letech s nástupem ekonomické recese, si domácnosti, které mají od bank více úvěrů, oblíbily možnost sloučit tyto úvěry do jednoho, tzv. konsolidovat. V případě, že své závazky domácnosti nezvládají, mají možnost účastnit se insolventního řízení. V posledních letech počet žádostí tohoto typu vzrůstá raketovým tempem. V roce 2009 byl tento nárůst přes 120% ve srovnání s rokem 2008. Další nárůst insolvenčních návrhů se očekává minimálně do konce pololetí 2010. Poslední možností, nejrazantnější je exekuce. Každé nesplácení dluhů nese své důsledky. Z alarmujících statistických údajů Exekutorské komory vyplývá, že počet nařízených exekucí v roce 2009 dosáhl 718 000, což je o 30 % více než v roce předešlém. Zadlužování představuje v současné době problém. Abychom předešli tomuto americkému „fenoménu“, kde kdo nemá, alespoň kreditní kartu, není považován za „normálního“ měli bychom vědět jak se v dluzích „neutopit“. Vhodnou prevencí by bylo zavést finanční vzdělávání pro studenty již na základních školách, popřípadě vytvořit reklamní kampaně pro poučení domácností ve stylu „Nemyslíš, zaplatíš“. Každá domácnost by měla vědět, jak se chovat finančně zodpovědně.

Poslední část mé práce je věnována srovnání relativního zadlužení a úspor českých domácností a vybraných zemí Evropské unie. Hladina úspor českých domácností ve srovnání s průměrem úspor eurozóny dosahuje průměrných hodnot. Úroveň relativní zadluženosti domácností ČR v posledních letech vzrostla, ale proti domácnostem EU 16 je míra zadlužení zhruba poloviční. Z absolutního náhledu jsou sice domácnosti v eurozóně zadluženější, ale celkově jsou bohatší, jelikož celkové finanční závazky domácností EU 16 tvořily 70 % HDP a celková finanční aktiva 198% HDP. U domácností ČR byl tento poměr 40% a 80%.

V blízké budoucnosti lze očekávat, že by tempo zadlužování mělo vlivem finanční krize narůstat pomaleji. Vzhledem k pomalému růstu ekonomiky, lze očekávat, že úspory zůstanou v bezpečných bankovních produktech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE

- [1] DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přepracované a rozšířené vyd. Praha: Linde, a.s., 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X.
- [2] FOSTER, J. B., MAGDOFF, F. *Velká finanční krize: příčiny a následky*. 1. české vyd. Všeň: Grimmus, 2009. 156 s. ISBN 978-80-902831-1-4.
- [3] KRÁL, M. *Bankovníctví I*. 6. upr. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008. 220 s. ISBN 978-80-7318-776-7.
- [4] POLIDAR, V. *Management bank a bankovních obchodů*. 2. uprav. vyd. Praha: Ekopress, 1999. 450 s. ISBN 80-86119-11-4.
- [5] POLOUČEK, S. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
- [6] REVENDA, Z., a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1.
- [7] SYROVÝ, P. *Financování vlastního bydlení*. 5. přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 143 s. ISBN 978-80-247-2388-4.
- [8] SYROVÝ, P. *Investování pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. 105 s. ISBN 80-247-1366-7.
- [9] SYROVÝ, P; NOVOTNÝ, M. *Osobní a rodinné finance*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 176 s. ISBN 80-247-1098-6. 9
- [10] ŠENKÝŘOVÁ, B., a kol. *Bankovníctví I*. 4. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2005. 201 s. ISBN 80-86754-53-7.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- [11] ČLFA. *Úprava leasingu v právu ČR* [online]. 2003 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z WWW: <http://clfa.cz/index.php?textID=41>>.
- [12] *Co je to HDP* [online]. 2009 [cit. 2010-04-26]. Dostupné z WWW: <<http://www>.

- finance.cz/ekonomika/informace/hdp/co-je-hdp/>.
- [13] *Co je to hypotéka* [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/financovani-bydleni/informace/hypoteky/co-to-je/>>.
- [14] *Co je to kreditní karta* [online]. 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/informace/kreditni-karty/co-to-je/>>.
- [15] *Co je to spořicí účet* [online]. 2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: <http://www.finance.cz/bankovnictvi/informace/sporici-ucty/co-to-je/>.
- [16] Český statistický úřad. *Když se řekne inflace, resp. míra inflace* [online]. 2010 [cit. 2010-04-27]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#1>.
- [17] Český statistický úřad. *Průměrná úroková sazba mezibankovních depozit (roční průměry)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-17]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_ukazatel.jsp?kodukaz=3103>.
- [18] *Češi mají na účtech v bankách přes 700 mld Kč* [online]. 2010 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.financninoviny.cz/tema/zpravy/cesi-maji-na-beznych-uctech-v-bankach-pres-700-mld-kc/468796&id_seznam=4823/>.
- [19] ČLFA. *Zpráva o stavu a vývoji nebankovního leasingového, úvěrového a factoringového trhu v ČR v r. 2009* [online]. 2010 [cit. 2010-05-06]. Dostupné z WWW: <http://clfa.cz/statistiky/zprava_o_stavu_trhu_2009.doc>.
- [20] ČNB. *Systém časových řad ARAD* [online]. 2003, [cit. 2008-04-14]. Dostupné z <http://www.cnb.cz/cnb/stat.arady_pkg.strom_drill?p_ind=AB&p_lang=CS>.
- [21] ČNB. *Drobní dlužníci se rozrůstají* [online]. 2007 [cit. 2009-04-15]. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2007/cl_07_070927.html.
- [22] DUBSKÁ, D. *České domácnosti dluží bilion* [online]. 2010 [cit. 2010-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta120310.doc>>.

- [23] *Eurostat yearbook 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-05-08]. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-09-001-02/EN/KS-CD-09-001-02-EN.PDF>.
- [24] FILIPOVÁ, Š. *Nezaměstnanost v ČR, vývoj, rok 2010* [online]. 2010 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>>.
- [25] *Jak správně vyhlásit osobní bankrot* [online]. 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/154783-jak-spravne-vyhlasit-osobni-bankrot/>>.
- [26] *K čemu slouží úvěrové registry* [online]. 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/210471-k-cemu-slouzi-uverove-registry-/>>.
- [27] *Konsolidace půjček* [online]. 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.a-hypoteky.cz/konsolidace-pujcek/>>.
- [28] MENŠÍKOVÁ, S. *Vývoj insolvenčí v České republice v prvním čtvrtletí 2010* [online]. 2010 [cit. 2010-05-08]. Dostupné z WWW: <http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/20100401_TZ_vyvoj_insolvenci_03_2010.pdf>.
- [29] MF: *Objem úspor domácností loni převyšoval dluhy 2,5krát* [online]. 2000-06-04 [cit. 2010-04-20]. 1. Dostupné z WWW: <<http://www.komora.cz/regionalni-a-oborove-informace/oborove-informace-1/sluzby-pro-podnikani-a-statni/informace-z-oboru-sluzby-pro-podnikani-a-ostatni/mf-objem-uspor-domacnosti-loni-prevysoval-dluhy-2-5krat.aspx>>.
- [30] *Ministerstvo financí ČR. Komentář k makroekonomické predikci* [online]. 2005 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro_pre_54789.html>.
- [31] *Nebankovní půjčky : hotovostní půjčky a úvěry* [online]. 2009 [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.pujcky-uvery-online.cz/nebankovni-pujcky>>.

- [32] *Pozice českých domácností je podle studie nejlepší v regionu* [online]. 2010 [cit. 2010-05-01]. Dostupné z WWW: <http://www.financninoviny.cz/tema/zpravy/pozice-ceskych-domacnosti-je-podle-studie-nejlepsi-v-regionu/424275&id_seznam=4823>.
- [33] *Proč penzijní připojištění* [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/penzijni-pripojisteni/co-to-je/>>.
- [34] *Role domácností jako ekonomických subjektů* [online]. 2005 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <[http://www.olomouc.czso.cz/csu/2005ediciplan.nsf/t/B40045D7A7/\\$File/1533051.pdf](http://www.olomouc.czso.cz/csu/2005ediciplan.nsf/t/B40045D7A7/$File/1533051.pdf)>.
- [35] *Splácení hypotéky* [online]. 2010 [cit. 2010-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/financovani-bydleni/informace/hypoteky/splatnost-a-splaceni/>>.
- [36] TVRDKOVÁ, J. *Alarmující statistika exekucí* [online]. 2010 [cit. 2010-04-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.ekcr.cz/aktuality-pro-verejnost/251-alarmujici-statistika-exekuci?w=media#>>.
- [37] *Typy hypoték* [online]. 2010 [cit. 2010-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/financovani-bydleni/informace/hypoteky/typy-uveru/>>.
- [38] *Účastník a smlouva o penzijním připojištění* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/penzijni-pripojisteni/kdo-a-kdy-se-pripojistit/>>.
- [39] *Úrokové sazby české národní banky* [online]. 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/bankovnictvi/sazby-cnb/>>.
- [40] *Vývoj insolvenčí v České republice v roce 2009* [online]. 2010 [cit. 2010-05-08]. Dostupné z WWW: <<http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/vymenit.pdf>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Graf 1. Vývoj vybraných úrokových sazeb v (%) [vlastní zpracování] .....</i>	40
<i>Graf 2 Vývoj průměrných úrokových sazeb z vkladů domácností [vlastní zpracování] .....</i>	44
<i>Graf 3. Úrokové sazby netermínovaných vkladů [vlastní zpracování] .....</i>	45
<i>Graf 4. Vývoj počtu nově uzavřených smluv o stavebním spoření [vlastní zpracování] ....</i>	46
<i>Graf 5. Věková struktura účastníků penzijního připojištění [vlastní zpracování].....</i>	47
<i>Graf 6. Vývoj rozdělení investic dle typů fondů [vlastní zpracování].....</i>	48
<i>Graf 7. Vývoj struktury úspor obyvatelstva ČR [vlastní zpracování] .....</i>	50
<i>Graf 8. Vývoj nebankovních spotřebitelských úvěrů [vlastní zpracování].....</i>	53
<i>Graf 9. Vývoj úrokových sazeb 2T repo a hypindex [vlastní zpracování] .....</i>	55
<i>Graf 10. Vývoj vybraných úvěrů na bydlení [vlastní zpracování] .....</i>	56
<i>Graf 11. Vývoj jednotlivých typů úvěrů obyvatelstvu (v mil. korun) [22].....</i>	58
<i>Graf 12. Podíl úvěrů na bydlení na celkových úvěrech obyvatelstvu a podíl hypotečních úvěrů na úvěrech na bydlení (v %)[22] .....</i>	60
<i>Graf 13. Úspory domácností ve vybraných zemích a eurozóně (podíl k hrubému disponibilnímu příjmu domácností) [vlastní zpracování] .....</i>	64
<i>Graf 14. Míra hrubé zadluženosti domácností ve vybraných zemích a eurozóně (stavy půjček k hrubému disponibilnímu důchodu domácností v daném roce) [22] .....</i>	65

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1. Vývoj makroekonomických ukazatelů [vlastní zpracování].....</i>	42
<i>Tab. 2. Vývoj netermínovaných vkladů celkem (Kč + cizí měna) [vlastní zpracování].....</i>	44
<i>Tab. 3. Vývoj státních příspěvků k penzijnímu připojištění [vlastní zpracování].....</i>	47
<i>Tab. 4. Tempo růstu trhu životního pojištění [vlastní zpracování] .....</i>	48
<i>Tab. 5. Vývoj jednotlivých složek spotřebitelských úvěrů [vlastní zpracování] .....</i>	51
<i>Tab. 6. Srovnání sankcí z prodlení [vlastní zpracování] .....</i>	52
<i>Tab. 7. Vývoj hypotečních úvěrů [vlastní zpracování].....</i>	55

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: SEZNAM BANK PŮSOBÍCÍCH V ČESKÉ REPUBLICE

PŘÍLOHA P II: SEZNAM ČLENŮ ČLFA

PŘÍLOHA P I: SEZNAM BANK PŮSOBÍCÍCH V ČESKÉ REPUBLICE

AXA Bank Europe, organizační složka

Banco Popolare Česká republika, a.s.

Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ (Holland) N.V. Prague Branch, organizační složka BRE
Bank S.A., organizační složka podniku

Citibank Europe Plc., organizační složka

COMMERZBANK Aktiengesellschaft, pobočka Praha

Crédit Agricole Corporate and Investment Bank S.A. Prague, organizační složka

Česká exportní banka, a. s. (ČEB, a. s.)

Česká spořitelna, a.s.

Českomoravská stavební spořitelna, a. s. (ČMSS, a. s.)

Českomoravská záruční a rozvojová banka, a. s.

Československá obchodní banka, a. s.

Deutsche Bank Aktiengesellschaft Filiale Prag, organizační složka

Evropsko-ruská banka, a.s.

Fortis Bank SA/NV, pobočka Česká republika

GE Money Bank, a. s.

HSBC Bank plc - pobočka Praha

Hypoteční banka, a.s.

ING Bank N. V.

J&T BANKA, a. s.

Komerční banka, a. s.

LBBW Bank CZ a.s.

Modrá pyramida stavební spořitelna, a.s.

Oberbank AG, pobočka Česká republika (organizační složka)

Poštová banka, a.s., pobočka Česká republika

PPF banka, a. s.

PRIVAT BANK AG der Raiffeisenlandesbank Oberösterreich, pobočka Česká republika

Raiffeisenbank a. s.

Raiffeisenbank im Stiftland eG pobočka Cheb, odštěpný závod

Raiffeisen stavební spořitelna a. s.

Saxo Bank A/S, organizační složka

Stavební spořitelna České spořitelny, a. s.

The Royal Bank of Scotland N.V.

UniCredit Bank Czech Republic, a.s.

Volksbank CZ, a. s.

Všeobecná úverová banka a.s., pobočka Praha

Waldviertler Sparkasse von 1842 AG

Wüstenrot hypoteční banka a. s.

Wüstenrot - stavební spořitelna a. s.

PŘÍLOHA P II: SEZNAM ČLENŮ ČLFA

AGRO LEASING J. Hradec s. r. o.
ALD Automotive s. r. o.
ARCHER SHERIDAN, s. r. o.
ARVAL CZ s. r. o.
BAWAG Leasing & Fleet s. r. o.
BN Leasing, a. s.
BOHEMIA, s. r. o.
BUSINESS LEASE s. r. o.
CETELEM ČR, a. s.
COFIDIS s. r. o.
Commerz Real CZ s. r. o.
CONLINK Leasing s. r. o.
Credium, a. s.
Česká finanční spol. s r. o.
ČSOB Factoring, a. s.
ČSOB Leasing, a. s.
Deloitte Advisory, s. r. o.
Deutsche Leasing ČR, spol. s r. o.
DIL Immobilien-Leasing
Praha Koncernová s. r. o.
D.S. Leasing, a. s.
ECS International Czech Republic, s. r. o.
ESSOX, s. r. o.
Factoring České spořitelny, a. s.
Factoring KB, a. s.
FCE Credit, s. r. o.
Fortis Lease Czech s. r. o.
GE Money Auto, a. s.
GE Money Multiservis, a. s.
GMAC, a. s.
GRENKELEASING s. r. o.
Home Credit, a. s.
IKB Leasing ČR s. r. o.

Immoconsult Leasing Czechia s. r. o.
IMMORENT ČR s. r. o.
IMPULS-Leasing-AUSTRIA s. r. o.
ING Lease (C.R.), s. r. o.
KPMG Česká republika, s. r. o.
LeasePlan Česká republika, s. r. o.
LEASETREND s. r. o.
Mazars Audit s. r. o.
Mercedes-Benz Financial Services
NLB Factoring, a.s.
Oberbank Leasing spol. s r.o.
PricewaterhouseCoopers Česká republika, s.r.o.
PROFI CREDIT Czech, a. s.
Provident Financial s. r. o.
Raiffeisen-Leasing, s. r. o.
RELEASES a. s.
RT TORAX, s. r. o.
s Autoleasing, a. s.
S MORAVA Leasing, a. s.
Santander Consumer Finance a. s.
Santander Consumer Leasing s. r. o.
SCANIA FINANCE Czech Republic, s. r. o.
Servis Leasing a. s.
SG Equipment Finance
SG Equipment Finance Czech Republic s.r.o.
SüdLeasing, s. r. o.
ŠkoFIN s. r. o.
Toyota Financial Services Czech s. r. o.
TRANSFINANCE, a. s.
UniCredit Leasing CZ, a. s.
UNILEASING, a. s.
VB Leasing CZ, spol. s r. o.
VLTAVÍN leas, a. s.